

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δημόσια Πολιτική για τις Νεοφυείς
Επιχειρήσεις:

Πλαίσιο, Αδυναμίες και Προτάσεις
Πολιτικής για την Καινοτομία

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Νικόλαος Γ. Γεωργαράκης, Ερευνητής ΕΚΚΕ

Τελική Έκθεση Υποέργου 2

Ιούνιος 2017

**Δημόσια Πολιτική για τις Νεοφυείς Επιχειρήσεις:
Πλαίσιο, Αδυναμίες και Προτάσεις Πολιτικής για την Καινοτομία**

Ανθή Χρ. Καραγιάννη¹ - Νίκος Κουραχάνης²

¹ Νομικός, Master Ευρωπαϊκού Δικαίου, ΜΔΕ Εξειδικευμένου Δημοσίου Δικαίου, Υπ. Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών, Εξωτερική Συνεργάτις Ε.Κ.Κ.Ε.

² Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Σύνοψη

Στο παρόν κείμενο εργασίας, επιχειρείται η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Επίσης, εξετάζεται η δραστηριότητα τους ως αντικείμενο ρύθμισης στο πλαίσιο της πολιτικής για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία, αλλά και στο πλαίσιο των πολιτικών που αφορούν στην ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Επιπρόσθετα, επιχειρείται μια πρώτη απόπειρα ανάδειξης καλών πρακτικών νεοφυούς επιχειρηματικότητας από άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία δυνητικά θα μπορούσαν να υιοθετηθούν από το εγχώριο περιβάλλον. Το κείμενο εργασίας υποστηρίζει ότι η απουσία, κατ' αρχάς, μίας στοχευμένης ελληνικής δημόσιας πολιτικής που θέτει στο επίκεντρο τις νεοφυείς μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αλλά και η ύπαρξη περιθωρίων βελτίωσης για τις επιδόσεις της Ελλάδας στον τομέα της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, δεν αναιρούν το γεγονός ότι έχουν γίνει κάποια βήματα. Οι ελλείψεις που εμφανίζουν οι εφαρμοζόμενες πολιτικές υπαγορεύουν την υιοθέτηση βελτιωτικών μέτρων με στόχο τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού και ανταγωνιστικού για την προώθηση της ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας και οφέλη όχι μόνο σε επίπεδο οικονομίας, αλλά και κοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά: καινοτομία, νεοφυείς επιχειρήσεις, δημόσια πολιτική, αναπτυξιακή πολιτική, απασχόληση

1. Εισαγωγή

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) αποτέλεσαν και αποτελούν έναν από τους πυλώνες, στους οποίους παραδοσιακά στηρίζεται η ελληνική οικονομία και συνιστούν πρόσφορο μέσο για την ανάπτυξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Το σύγχρονο διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από τον εντεινόμενο διεθνή ανταγωνισμό και τις ευκαιρίες διεθνοποίησης, αλλά και από την αυξημένη σημασία της γνώσης και της διαχείρισής της (γνώσης πολύπλοκης, στην οποία ωστόσο έχει κανείς εύκολη πρόσβαση) επιδρά στη λειτουργία και οργάνωση των μικρών επιχειρήσεων που καινοτομούν ή σχεδιάζουν να καινοτομήσουν³. Λαμβάνοντας υπόψη τη δομή και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας, όπως αυτή αναπτύσσεται και στο πλαίσιο των συνθηκών δημοσιονομικής προσαρμογής, η ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας αποτελεί κρίσιμο διακύβευμα για τη βελτίωση της παραγωγής, την προώθηση της ανταγωνιστικότητας και το μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας σε οικονομία της γνώσης, με προεκτάσεις όχι μόνο οικονομικές, αλλά και κοινωνικές.

Η αναγνώριση της σημασίας του εν λόγω πεδίου πολιτικής είναι εμφανής, καθώς διαπιστώνεται ότι *«είναι επιτακτική η ανάγκη για την ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας και η σταδιακή μεταστροφή της εγχώριας επιχειρηματικότητας από μη διεθνώς ανταγωνιστικές δραστηριότητες, στην παραγωγή διεθνώς ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών με υψηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία. Κύριος μοχλός για τη μεταστροφή αυτή θα είναι η καινοτομία»*⁴. Καθίσταται, λοιπόν, αδήριτη η ανάγκη να δοθεί έμφαση στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν το κατάλληλο όχημα για καινοτόμες δράσεις με στόχο την προώθηση της ελληνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας, προώθηση που μπορεί να επιτευχθεί με

³ Βλ. και Λιβιεράτος, Α. (2013), Οδηγός Καινοτομίας για Μικρές Επιχειρήσεις. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, σελ 16 επ.

⁴ Αριθμ. 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04-08-2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού και του Αν. Υπουργού Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 1862 Β'), σελ. 21890.

όρους εξωστρέφειας και διεθνούς ανταγωνιστικότητας, αποτελώντας και ένα εργαλείο εξόδου από την κρίση.

Στο ανωτέρω πλαίσιο, ο ρόλος που καλείται να αναλάβει το κράτος είναι διττός. Αφενός ρυθμιστικός, κατευθύνοντας τη δράση του στην άρση των εμποδίων για είσοδο των επιχειρήσεων στην αγορά, αλλά και κατά την ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, καθώς και στην επιβολή κυρώσεων στις περιπτώσεις υιοθέτησης ανταγωνιστικών πρακτικών, αφετέρου υποστηρικτικός, αξιοποιώντας εργαλεία πολιτικής που στοχεύουν στην ενίσχυση της καινοτομικής και της εν γένει επιχειρηματικότητας. Σημειώνεται ότι οι θεσμοί που διέπουν ένα περιβάλλον (και βάσει των οποίων εν πολλοίς διαμορφώνονται «οι κανόνες του παιχνιδιού») μπορούν να αντιπροσωπεύσουν ταυτόχρονα έναν περιορισμό, αλλά και μία πηγή ευκαιριών⁵, περιορισμοί ή ευκαιρίες που προκύπτουν και από τις όποιες αναποτελεσματικότητες από την άσκηση (ή μη άσκηση) πολιτικής στον τομέα της καινοτομίας και της νεοφυούς επιχειρηματικότητας.

Παράλληλα, η ανάπτυξη της καινοτομικής δραστηριότητας λαμβάνει χώρα εντός ενός πλαισίου, στην εφαρμογή του οποίου επιδρά και το ελληνικό διοικητικό σύστημα. Τα χαρακτηριστικά που αυτό εμφανίζει σε επίπεδο ανταπόκρισης σε εξειδικευμένα θέματα, τεχνογνωσίας, σχεδιασμού, συντονισμού, αλλά και παρακολούθησης και ελέγχου των επιλεγόμενων διοικητικών μηχανισμών αποτελούν όρους για την αποτελεσματική ή μη εφαρμογή της πολιτικής για την καινοτομική επιχειρηματικότητα.

Επιπροσθέτως, είναι απαραίτητο να συνεκτιμηθεί το ευρωπαϊκό πλαίσιο για την καινοτομία και τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, μέσα στο οποίο εντάσσονται και συνδέονται οι εθνικές στρατηγικές και πολιτικές, αλλά και το οποίο συνδιαμορφώνουν με βάση το αναπτυξιακό μοντέλο που προβάλλουν. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» δίνει έμφαση στην Έξυπνη Ανάπτυξη, που θα βασίζεται στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία, στη Βιώσιμη Ανάπτυξη που θα προωθεί την πιο αποδοτική χρήση των πόρων, πιο πράσινη και πιο ανταγωνιστική οικονομία και την Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, με υψηλή απασχόληση

⁵ Filippetti, A. and Archibugi, D. (2011). Innovation in times of crisis: National system of innovation, structure and demand, *Research Policy* 40 (2), pp. 179-192.

και κοινωνική συνοχή. Μέρος αυτής της στρατηγικής αποτελεί και η πρωτοβουλία «Ένωση Καινοτομίας», διασφαλίζοντας την αξιοποίηση των καινοτόμων ιδεών για την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας. Στη συνέχεια του κειμένου επιδιώκεται η αποτύπωση του ευρωπαϊκού και εθνικού πλαισίου που διέπει τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, η παρουσίαση του κύκλου της δημόσιας πολιτικής για το συγκεκριμένο πεδίο, η επισήμανση αδυναμιών και ελλείψεων, η ανάδειξη καλών πρακτικών, καθώς και η διατύπωση ορισμένων βασικών προτάσεων βελτίωσης.

2. Το Πλαίσιο της Δημόσιας Πολιτικής για τη Νεοφυή Επιχειρηματικότητα

Η ενότητα αυτή στοχεύει σε μια συνοπτική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης της δημόσιας πολιτικής για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, με σκοπό στη συνέχεια να ακολουθήσει η ανάλυση της. Οι νεοφυείς επιχειρήσεις ενδυναμώνονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, καθώς αναζητείται ένα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης με υψηλή ανταγωνιστικότητα. Έχουν έτσι αποκτήσει ένα δυναμικό ρεύμα με κύρια επιδίωξη την υπέρβαση της οικονομικής κρίσης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει επομένως η καταγραφή της ισχύουσας δημόσιας πολιτικής γι' αυτόν τον τομέα συμπεριλαμβάνοντας εντός αυτής το σύνολο του πλαισίου των ευρωπαϊκών και εθνικών δεσμεύσεων που την διέπουν.

Ξεκινώντας από το ευρωπαϊκό περιβάλλον, η Στρατηγική Ευρώπη 2020 φιλοδόξησε να θεσπίσει ένα νέο πλαίσιο στόχων και προτεραιοτήτων. Σύμφωνα με το κείμενο της Στρατηγικής⁶ ορίστηκαν τρεις συμπληρωματικές προτεραιότητες. Η έξυπνη ανάπτυξη, βασισμένη επάνω στην οικονομία της γνώσης και την καινοτομία. Η διατηρήσιμη ανάπτυξη, προωθώντας μια πιο αποδοτική χρήση πόρων, πιο πράσινη και πιο ανταγωνιστική οικονομία. Η ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, αναφερόμενη σε μια οικονομία που θα επιτυγχάνει υψηλά επίπεδα απασχόλησης με στόχο την επίτευξη της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής. Για την εκπλήρωση αυτών των προτεραιοτήτων θεσπίστηκαν επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες των οποίων ο ρόλος θεωρήθηκε καταλυτικός για την επίτευξη της προόδου. Εκείνες που φαίνεται να αφορούν περισσότερο την Καινοτομία και την Επιχειρηματικότητα στις ΜΜΕ είναι η Πρωτοβουλία Ευρώπη «Ένωση Καινοτομίας» και η Πρωτοβουλία «Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη».

Η Ένωση Καινοτομίας⁷ είναι η πρωτοβουλία που επιδιώκει την έναρξη μιας Στρατηγικής με σκοπό την βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την έρευνα και την καινοτομία.

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), «Ανακοίνωση της Επιτροπής. Ευρώπη 2020. Στρατηγική για Έξυπνη, Διατηρήσιμη και Χωρίς Αποκλεισμούς Ανάπτυξη», [COM(2010) 2020 Τελικό], Βρυξέλλες.

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Εμβληματική Πρωτοβουλία στο Πλαίσιο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 Ένωση Καινοτομίας», [SEC(2010) 1161], Βρυξέλλες.

Οι κεντρικοί άξονες επάνω στους οποίους δομήθηκε στοχεύουν στην ενίσχυση της γνωστικής βάσης και στο μεγαλύτερο δυνατό περιορισμό του κατακερματισμού των εθνικών και περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας.

Βασικό εργαλείο υλοποίησης της Ένωσης Καινοτομίας ορίστηκε ο Ορίζοντας 2020⁸. Το πρόγραμμα εισάγει μια σειρά ουσιαστών νεωτερισμών. Μερικοί από αυτούς είναι η ενιαία σειρά κανόνων και γενικά η μικρότερη γραφειοκρατία σε διάφορες όψεις της εφαρμογής του. Παράλληλα, ενθαρρύνει τη συμμετοχή νέων, άριστων και καινοτόμων ερευνητών υποστηρίζοντας με συνεκτική χρηματοδότηση από το στάδιο σύλληψης μιας ιδέας μέχρι την υλοποίησή της. Προτεραιότητα του Ορίζοντα 2020 είναι η συμμετοχή μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η ενίσχυση των ΜΜΕ διατυπώνεται ως ένα ζωτικής σημασίας ζήτημα στην εξέλιξη ταχέως αναπτυσσόμενων εταιριών.

Η εμβληματική πρωτοβουλία Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη⁹ θέτει ως στόχο την οικοδόμηση μιας βιώσιμης ψηφιακής αγοράς που θα βασίζεται στο διαδίκτυο μεγάλης και πολύ μεγάλης ταχύτητας, καθώς και σε διαλειτουργικές εφαρμογές. Κατά βάση αναδεικνύει τον καταλυτικό ρόλο που διαδραματίζουν οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας, ιδιαίτερα στις πτυχές της καινοτομίας και της ψηφιακής μεγέθυνσης. Στο Θεματολόγιο κωδικοποιούνται επίσης οι βασικές προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει η ΕΕ στο πλαίσιο δημιουργίας μιας ψηφιακής αγοράς. Τα κυριότερα προβλήματα που αναφέρονται είναι ο κατακερματισμός των ψηφιακών αγορών, η έλλειψη διαλειτουργικότητας, η αύξηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος, η έλλειψη επενδύσεων σε δίκτυα, οι ανεπαρκείς προσπάθειες έρευνας και καινοτομίας, η έλλειψη ψηφιακού γραμματισμού και δεξιοτήτων, καθώς και η αξιοποίηση ευκαιριών για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων.

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ορίζων 2020 – Πρόγραμμα Πλαίσιο Έρευνας και Καινοτομίας», [COM (2011) 808 Τελικό], Βρυξέλλες.

⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ψηφιακό Θεματολόγιο για την Ευρώπη», [COM (2010) 245 Final], Βρυξέλλες.

Πέρα από αυτές τις δύο Εμβληματικές Πρωτοβουλίες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ενθαρρύνει και με ειδικότερες ενέργειες της την διαμόρφωση ενός ευνοϊκότερου περιβάλλοντος ανάπτυξης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Το πλαίσιο των πολιτικών της ΕΕ για τη Νεοφυή Επιχειρηματικότητα συναρθροίζεται μέσα από ένα πολύμορφο πλέγμα δράσεων και ενεργειών με επίκεντρο τον κόμβο Startup Europe. Το Startup Europe στοχεύει στην ενδυνάμωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στους τομείς του διαδικτύου και της Τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνιών, των οποίων οι επιχειρηματικές ιδέες μπορούν να ξεκινήσουν και να αναπτυχθούν στην Ευρώπη.

Το Startup Europe είναι υποσύνολο της Στρατηγικής για την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά. Η Ψηφιακή Ενιαία Αγορά αποτελεί μια από τις υψηλότερες προτεραιότητες της Επιτροπής. Η Στρατηγική επιχειρεί να διανοίξει ψηφιακές ευκαιρίες για ανθρώπους και επιχειρήσεις με σκοπό να καταστήσει την ΕΕ ηγέτη της ψηφιακής οικονομίας. Η δημιουργία της Ψηφιακής Ενιαίας Αγοράς αποτελεί βασικό μέρος της Στρατηγικής. Η Ψηφιακή Ενιαία Αγορά τίθεται κάτω από ένα πλαίσιο τριών επιμέρους αξόνων. Ο πρώτος αφορά στις επενδύσεις στην Ψηφιακή Ενιαία Αγορά. Για τον λόγο αυτό στην ανακοίνωση επισημαίνεται η αναγκαιότητα δημιουργίας ενός ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος για τα ψηφιακά δίκτυα, την έρευνα και τις καινοτόμες επιχειρήσεις. Ο δεύτερος άξονας επικεντρώνεται στη διεθνή της διάσταση. Πρόκειται για έναν άξονα που απευθύνεται στην εξωστρέφεια της ψηφιακής αγοράς εκτός των συνόρων της ΕΕ. Τέλος, ο τρίτος άξονας, αναφέρεται στην αποτελεσματική διακυβέρνηση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς και ειδικότερα στους ρόλους που πρέπει να αναλάβουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Το Startup Europe συνεισφέρει επίσης στη διαμόρφωση του Προγράμματος Δράσης για την Επιχειρηματικότητα 2020¹⁰. Το Πρόγραμμα στοχεύει στην διεύρυνση των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων στην Ευρώπη για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Κατά βάση στηρίζεται σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος αναφέρεται στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ο δεύτερος πυλώνας επικεντρώνεται στη

¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), «Ανακοίνωση της Επιτροπής. Πρόγραμμα Δράσης για την Επιχειρηματικότητα 2020. [COM (2012) 795 Final], Βρυξέλλες.

δημιουργία του κατάλληλου επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ο τρίτος, στη δημιουργία προτύπων προς μίμηση και την προσέγγιση ειδικών ομάδων. Ο δεύτερος Πυλώνας είναι ο Πυλώνας που αφορά πρωτίστως την παράμετρο της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Η εξειδίκευση του Πυλώνα αυτού αναφέρεται σε πτυχές όπως η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, στη στήριξη επιχειρηματιών που βρίσκονται σε κρίσιμα στάδια του κύκλου ζωής της επιχείρησης και της ανάπτυξης τους, καθώς και σε άλλα ζητήματα που άπτονται των μεταβιβάσεων, των πτωχεύσεων των επιχειρήσεων.

Πέρα από τις προαναφερθείσες ενέργειες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επίσης προχωρήσει σ' ένα σύνολο χρηματοδοτικών προοπτικών στο πεδίο της επιχειρηματικότητας στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι Νεοφυείς Επιχειρήσεις. Σκοπός των χρηματοδοτικών αυτών εργαλείων είναι η υποβοήθηση δημιουργίας δικτύων εντός του ευρωπαϊκού τεχνολογικού οικοσυστήματος για την προαγωγή της ανάπτυξης και την ανάδειξη καλών πρακτικών. Με την αξιοποίηση του Startup Europe ιδιαίτερη έμφαση παρέχεται στην επιχειρηματικότητα μέσω διαδικτύου και τις νέες τεχνολογίες.

Ακόμα, μέσω μιας σειράς προγραμμάτων χρηματοδότησης η Επιτροπή διαθέτει περίπου 850 εκ. ευρώ για την διαμόρφωση και υποστήριξη οικοσυστημάτων MME και νεοφυών επιχειρήσεων. Τα κυριότερα από αυτά είναι το Firewall Accelerator Programme, το InnovFin Programme και το SME Instrument, το COSME, το Eurostars και το Access to Risk Finance.

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει διαμορφώσει ένα ευνοϊκό κλίμα για την προώθηση εγχειρημάτων δικτύωσης και συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα. Πρόκειται για ένα φάσμα δικτύων τα οποία επιτελούν μια σειρά συμπληρωματικών λειτουργιών. Τα σημαντικότερα δίκτυα που έχουν μέχρι τώρα συσταθεί είναι τα εξής: το Startup Europe Partnership (SEP), το Web Investors Forum, το Crowdfunding Network, το Coworking Assembly, καθώς και το Accelerator Assembly. Δύο πρόσθετα δίκτυα επικεντρώνονται σε ζητήματα υποστήριξης για χρηματοδοτικά ζητήματα σε πρώιμη επιχειρηματική φάση. Τα δίκτυα αυτά είναι το Enterprise Europe Network και το Small Business Portal (DG ENTR).

Προσεγγίζοντας το ελληνικό περιβάλλον, μέχρι το ξέσπασμα της κρίσης τα επίπεδα καινοτομίας στη χώρα μας δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Εντοπιζόταν ένας σημαντικός αριθμός ασυμμετριών, όπως η ανισορροπία μεταξύ της επινόησης μιας καινοτομικής δραστηριότητας και της υλοποίησης της, η ανομοιογένεια μεταξύ λίγων και μικρών δραστηριοτήτων καινοτομίας συγκριτικά με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας και η πολύ υψηλή χωρική συγκέντρωση των δραστηριοτήτων καινοτομίας¹¹.

Κατά την επταετία 2007-2014 και παράλληλα με την ανάπτυξη του Στρατηγικού Σχεδίου Καινοτομίας, Έρευνας και Τεχνολογίας¹² παρατηρούνται ορισμένα εγχειρήματα που επιδιώκουν την ανανέωση και, εν μέρει, απλούστευση του ελληνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τα οποία αναφέρονται στην επόμενη ενότητα. Αυτές οι ενέργειες εμμέσως θα μπορούσαν να θεωρηθούν και ως σημεία ενθάρρυνσης για την ανάπτυξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας.

Το 2015 η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας δημοσίευσε την Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση (2014-2020)¹³. Η Στρατηγική αυτή αποτελεί την εθνική ανταπόκριση στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών που τέθηκαν από την Στρατηγική Ευρώπη 2020. Διακηρυκτικά, η βασική φιλοσοφία παρέμβασης της Στρατηγικής στοχεύει στην αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου και την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό η αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, η ενίσχυση της καινοτομίας, η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η ενδυνάμωση στους κλάδους της οικονομίας που η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα τίθενται στο επίκεντρο.

Σκοπός της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης είναι η «εστιασμένη παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας με βασικό πυλώνα την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία για την άμβλυση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης με σεβασμό στον άνθρωπο και στην κοινωνία, στο περιβάλλον και

¹¹ Komninou N. – Tsamis A. (2008), “The System of Innovation in Greece: Structural Asymmetries and Policy Failure”, *International Journal of Innovation and Regional Development*, 1(1): 1-23.

¹² Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (2007), «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Έρευνας, της Τεχνολογίας και της Καινοτομίας 2007-2013», Αθήνα.

¹³ Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (2015), «Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση 2014-2020», Αθήνα.

στον πολιτισμό»¹⁴. Για την υλοποίηση αυτού του σκοπού η χώρα έχει θέσει ως στόχο οι επενδύσεις σε έρευνα να φθάσουν από το 0,80% του ΑΕΠ το 2013 στο 1,2% το 2020. Αντίστοιχα, η επένδυση στην έρευνα από την πλευρά των επιχειρήσεων αναμένεται να ανέλθει από 0,27% του ΑΕΠ το 2013 σε περίπου 0,38% του ΑΕΠ το 2020. Οι τομείς προτεραιότητας που τέθηκαν είναι οι: αγρο-διατροφή, βιοεπιστήμες, υγεία και φάρμακα, ΤΠΕ, ενέργεια, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, μεταφορές και εφοδιαστική αλυσίδα, υλικά και κατασκευές, πολιτισμός, τουρισμός και δημιουργικές βιομηχανίες. Στη διάσταση των ΜΜΕ, συνέργειες αναπτύχθηκαν με τον άξονα της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με βασικές στρατηγικές προτεραιότητες την τεχνολογική ανάπτυξη, την προώθηση της καινοτομίας και δικτύωσης των επιχειρήσεων, ιδίως σε τομείς τεχνολογικής «αιχμής» μέσα από τους οποίους αναμένεται να βελτιωθούν μακροπρόθεσμα η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, βαρύνουσα σημασία εμφανίζει η στόχευση των ενισχύσεων σε καινοτόμες επιχειρήσεις, η ίδρυση περισσότερων νεοφυών επιχειρήσεων έντασης γνώσης, η δικτύωση των ΜΜΕ με πανεπιστήμια ή ερευνητικά κέντρα, παράλληλα με την ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων που συγκροτούν αλυσίδες αξίας¹⁵.

Με όρους νεοφυούς επιχειρηματικότητας, σημαντική πρωτοβουλία του ελληνικού κράτους θα μπορούσε να θεωρηθεί το 2016 η δημοσίευση της Δράσης «Νεοφυής Επιχειρηματικότητα» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού¹⁶ με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου. Το αναλυτικό κείμενο της πρόσκλησης σκιαγραφεί το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο της δράσης, την ταυτότητα, τους φορείς υλοποίησης, τα κριτήρια επιλεξιμότητας των δικαιούχων και τους τομείς δραστηριότητας, το σχήμα χρηματοδότησης και τις σχετικές διαδικασίες και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, τις διαδικασίες υλοποίησης και παρακολούθησης των πράξεων, καθώς και τις υποχρεώσεις των δικαιούχων.

¹⁴ ΓΓΕΤ, ό.π., σ: 71.

¹⁵ ΓΓΕΤ, ό.π., σ: 104.

¹⁶ Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού (2016), «Νεοφυής Επιχειρηματικότητα», Αθήνα.

Σκοπός της Δράσης είναι η στήριξη της ανάπτυξης υγιούς νεοφυούς επιχειρηματικότητας που θα συνδέεται με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Με βάση αυτό το πνεύμα, η Δράση στοχεύει στην ίδρυση νέων μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων με έμφαση σε καινοτόμα επιχειρηματικά σχέδια και στην ενίσχυση της απασχόλησης των ανέργων και των ελευθέρων επαγγελματιών. Στο πλαίσιο της Δράσης αποφασίστηκε να χρηματοδοτηθούν επιχειρηματικά σχέδια με προϋπολογισμό από 15.000 – 60.000 ευρώ για την κάλυψη επιλέξιμων δαπανών για δύο έτη.

Με βάση τα όσα μέχρι τώρα αναφέρθηκαν μπορεί σε αυτό το σημείο να γίνει συμπύκνωση ορισμένων πολύ βασικών επισημάνσεων. Η δομή της ελληνικής οικονομίας διαχρονικά θεμελιώθηκε πάνω σε ένα οικονομικό πρότυπο με επίκεντρο τις ΜΜΕ και κυρίως τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Η Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, με τον τρόπο που ενσωματώνει τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις που αναφέρθηκαν, όπως και οι επιμέρους δράσεις που υιοθετήθηκαν, δίνει μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων καινοτομίας από τις ΜΜΕ. Αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης είναι οι πολιτικές για την Καινοτομία στις ΜΜΕ να εμφανίζονται ως ένα καταλυτικό πεδίο σύζευξης ευρωπαϊκών δεσμεύσεων και εθνικών προτεραιοτήτων.

Η νεοφυής επιχειρηματικότητα εμφανίζεται ως μια επιλογή που συνδυάζει την διάρθρωση του ελληνικού παραγωγικού μοντέλου με επίκεντρο τις πολύ μικρές επιχειρήσεις και την ανάπτυξη εγχειρημάτων καινοτομίας με έμφαση στην έρευνα, την ένταση γνώσης και την τεχνολογική ανάπτυξη. Κι αυτό διότι οι νεοφυείς επιχειρήσεις συνδέονται με υψηλή ανάπτυξη, έχουν τεχνολογικό προσανατολισμό και πολλές από αυτές επιδιώκουν να δημιουργήσουν μια νέα αγορά ή να εξελίξουν δυναμικά μια υπάρχουσα. Παράλληλα, παρουσιάζουν χαμηλό κόστος υλοποίησης σε συνδυασμό με υψηλό ρίσκο και υψηλή απόδοση σε περίπτωση επιτυχίας. Πρόκειται ενδεχομένως για μια επιχειρηματική επιλογή που μπορεί να προσφέρει χρήσιμες διεξόδους διαφυγής από την οικονομική ύφεση και να αποτελέσει μια αποτελεσματική δίοδο για την απορρόφηση των υψηλών ποσοστών ανεργίας.

Ωστόσο, ο κύκλος της Δημόσιας Πολιτικής για τη Νεοφυή Επιχειρηματικότητα, όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, είναι ευνοϊκός για την περαιτέρω ενδυνάμωση της; Μεγάλο

ενδιαφέρον στη συνέχεια του κειμένου παρουσιάζει η επικέντρωση στη διάσταση της ανάλυσης του ελληνικού πλαισίου δημόσιας πολιτικής. Σκοπός αυτής της απόπειρας είναι η ανάδειξη των βασικών προκλήσεων για την περαιτέρω ανάπτυξη της και την ενδελεχή μελέτη των προοπτικών για την βέλτιστη δυνατή προσαρμογή της στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας.

3. Ο κύκλος της δημόσιας πολιτικής για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα

Η πολιτική για την καινοτομική επιχειρηματικότητα μπορεί να ενταχθεί (ως προς το περιεχόμενο και το αντικείμενο της δημόσιας δράσης) σε δύο παράλληλα «συστήματα», αυτό της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας και αυτό της οικονομίας και της επιχειρηματικότητας, στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας¹⁷. Στο παρόν κεφάλαιο, οι πολιτικές που αφορούν στην καινοτομία και την επιχειρηματικότητα αποτελούν αντικείμενο έρευνας σε όλα τα πεδία ανάπτυξής τους, από το στάδιο του σχεδιασμού και της λήψης αποφάσεων, μέχρι το στάδιο της υλοποίησης και της αξιολόγησης της εφαρμογής τους.

Σχεδιασμός της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις

Το περιεχόμενο της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της κυβερνητικής ατζέντας για την έρευνα, την καινοτομία, αλλά και την επιχειρηματικότητα. Στη διαμόρφωση της ατζέντας πρωταγωνιστικό ρόλο έχει η κεντρική εξουσία, δίνοντας έμφαση στις προτεραιότητες της κυβερνητικής πολιτικής και στους τομείς αιχμής της κυβερνητικής δράσης. Ωστόσο, σημαντική μπορεί να αναδειχθεί και η συμβολή της περιφερειακής διοίκησης, της κοινωνίας, αλλά και ομάδων συμφερόντων με ενδιαφέρον στο συγκεκριμένο πεδίο πολιτικής, επιτρέποντας τη διαμόρφωση μιας πολιτικής που θα λαμβάνει υπόψη υπαρκτές ανάγκες και απαιτήσεις του κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος και θα διασφαλίζει ένα βαθμό συναίνεσης ή και την αποδοχή εκ μέρους των κοινωνικοοικονομικών ομάδων που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την εφαρμογή της. Ως εκ τούτου θα συνιστά παράλληλα όρο για την αποτελεσματικότητά της.

¹⁷ Βασικά σημεία αναφοράς στην παρούσα ανάλυση αποτελούν ο Ν. 4310/2014 για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία, η Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση και ο αναπτυξιακός νόμος 4399/2016 που δίνει έμφαση και στη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα.

Ανάλογα με το εκάστοτε πεδίο πολιτικής ως αντικείμενο έρευνας για την επίδρασή του στη νεοφυή επιχειρηματικότητα, υπάρχει διαφοροποίηση, ταύτιση ή εναλλαγή των οργάνων που είναι επιφορτισμένα με το σχεδιασμό. Αρμόδια όργανα σχεδιασμού της πολιτικής για την Έρευνα, την Τεχνολογική Ανάπτυξη και την Καινοτομία (ΕΤΑΚ) είναι τα Υπουργεία, η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), η Συντονιστική Επιτροπή ΕΤΑΚ, οι περιφέρειες, το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας (το οποίο αποτελεί το ανώτατο γνωμοδοτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα ΕΤΑΚ, υποστηρίζοντας σχετικά τον Υπουργό Παιδείας και τον Γενικό Γραμματέα Έρευνας και Τεχνολογίας), οι δημόσιοι ερευνητικοί οργανισμοί και οι τεχνολογικοί φορείς. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την ΕΤΑΚ ανήκει στην αρμοδιότητα της ΓΓΕΤ¹⁸. Συμβουλευτικό όργανο της ΓΓΕΤ και της Περιφέρειας συνιστούν και τα Περιφερειακά Επιστημονικά Συμβούλια Έρευνας και Καινοτομίας που συμβάλλουν στην ανίχνευση των τοπικών/περιφερειακών αναγκών και στην ανάπτυξη της καινοτομικής επιχειρηματικότητας με προεκτάσεις και οφέλη για την τοπική κοινωνία και οικονομία.

Στο σύστημα διακυβέρνησης της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση αποφασιστικές αρμοδιότητες έχουν α) το Συμβούλιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των Υπουργείων (σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων)¹⁹ που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της Στρατηγικής , καθώς και εκπρόσωπος της Ένωσης Περιφερειών και β) τα Περιφερειακά Συμβούλια των δεκατριών Περιφερειών της χώρας. Επιτελικές αρμοδιότητες σε κεντρικό επίπεδο έχουν α) η Εθνική Αρχή Συντονισμού του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης²⁰ (που έχει την ευθύνη της υποστήριξης της λειτουργίας του Συμβουλίου Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και του συντονισμού μεταξύ του κεντρικού/τομεακού και περιφερειακού δικτύου Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την Εθνική Στρατηγική για την Έξυπνη Εξειδίκευση), β) η Γενική

¹⁸ Η δημιουργία το 2015 θέσης Αναπληρωτή Υπουργού Έρευνας και Καινοτομίας και η μετονομασία του Υπουργείου σε Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων σηματοδοτεί την ανάγκη για μεγαλύτερη έμφαση στην Έρευνα και την Καινοτομία.

¹⁹ Πρόκειται για το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

²⁰ Ως Εθνική Αρχή Συντονισμού έχει οριστεί η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Εφαρμογής Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.

Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (που έχει τον επιτελικό σχεδιασμό της Έξυπνης Εξειδίκευσης στο πλαίσιο της χάραξης της Εθνικής Στρατηγικής για την ΕΤΑΚ). Σε περιφερειακό επίπεδο επιτελικές αρμοδιότητες έχουν: α) όργανα, μονάδες ή υπηρεσίες σχεδιασμού και παρακολούθησης των περιφερειακών RIS3 και β) τα Περιφερειακά Συμβούλια Έρευνας και Καινοτομίας.

Σε ό,τι αφορά την αναπτυξιακή πολιτική και στο πλαίσιο των αναπτυξιακών – επενδυτικών νόμων, αρμόδια για το σχεδιασμό τους είναι η Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης, ενώ στο σχεδιασμό αυτό συμβάλλει και η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ του ίδιου Υπουργείου. Ωστόσο, καθοριστικό ρόλο στην προώθηση και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ, οι οποίες είναι βασικό «όχημα» για την ανάπτυξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας, διαδραματίζει η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, στην οποία υπάγεται η Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, με τις σχετικώς αρμόδιες Διευθύνσεις Στήριξης ΜμΕ και Επιχειρηματικής Καινοτομίας και Νέων Τεχνολογιών.

Στο πλαίσιο του νέου αναπτυξιακού νόμου (ν. 4399/2016) προβλέπεται η σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου, το οποίο απαρτίζεται από α) την Επιστημονική Επιτροπή, η οποία, μεταξύ άλλων, επεξεργάζεται θέσεις και καταρτίζει προτάσεις για τον εθνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό και διατυπώνει γνώμη για θέματα σχετικά με την αναπτυξιακή πορεία της χώρας και β) την Επιτροπή Κοινωνικών Εταίρων και Δημόσιας Διοίκησης, η οποία παρέχει γνώμη και υποβάλει προτάσεις προς την Επιστημονική Επιτροπή σχετικά με τη βελτίωση του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Παράλληλα, λειτουργεί το «Συντονιστικό Συμβούλιο Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής με την επωνυμία Φόρουμ Βιομηχανίας» υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, με γνωμοδοτικό και συμβουλευτικό χαρακτήρα και το οποίο *«επεξεργάζεται και προτείνει πολιτικές για τη βελτίωση των δομών παραγωγής και παραγωγικότητας, για τον εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών στα έργα αναπτυξιακού χαρακτήρα, για την εφαρμογή σύγχρονων*

πρακτικών και μεθόδων στην επιχειρηματικότητα, την καινοτομία, την ανταγωνιστικότητα, τη συνεργατικότητα και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων»²¹.

Εμπλεκόμενοι δρώντες και συμμετοχή στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων

Κατά το σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής σημαντικό ρόλο, εκτός των θεσμών και οργάνων του πολιτικοδιοικητικού συστήματος, διαδραματίζουν λοιποί εμπλεκόμενοι δρώντες του πεδίου πολιτικής, όπως κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς, ομάδες πίεσης, ιδιωτική πρωτοβουλία, κοινωνία των πολιτών, ειδήμονες και επιστημονική κοινότητα, επιχειρηματίες πολιτικής (policy entrepreneurs). Με όχημα την τεχνογνωσία και την εμπειρία τους σε συγκεκριμένους τομείς πολιτικής, μπορούν να αναδείξουν θέματα που αφορούν στην καινοτομία και την επιχειρηματικότητα και χρήζουν ρύθμισης ή αντιμετώπισης, εντάσσοντας στο σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής τις προκλήσεις που αναφύονται στην καθημερινότητά τους, αλλά και τους στόχους που επιδιώκουν ή τα συμφέροντα που εκπροσωπούν.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η συμμετοχή στο σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής, των πολιτών, αλλά και των κοινωνικών και επιχειρηματικών φορέων αποτελεί συστατικό στοιχείο της καλής διακυβέρνησης, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ποιότητας και του σχεδιασμού και του περιεχομένου της πολιτικής και εν τέλει στην αποτελεσματική εφαρμογή του, καθώς λαμβάνει υπόψη διαφορετικές πηγές πληροφόρησης, προσεγγίσεις και πιθανές λύσεις και διασφαλίζει ένα βαθμό συναίνεσης από τους εμπλεκόμενους και τους τελικούς αποδέκτες της πολιτικής, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη στην κυβερνητική δράση²².

Όπως διαφαίνεται και από τα παραπάνω, η συμμετοχή των εμπλεκόμενων δρώντων μπορεί να είναι και θεσμοθετημένη μέσω σχετικής πρόβλεψης για συμμετοχή των εκπροσώπων τους σε γνωμοδοτικά/συμβουλευτικά όργανα της δημόσιας διοίκησης και της πολιτικής

²¹ Φόρουμ Βιομηχανίας (2016). *Πρόταση δράσεων για την ενίσχυση της Βιομηχανίας στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Σχεδίου για την επανεκκίνηση της Ελληνικής Οικονομίας – Εισήγηση προς το ΚΥ.Σ.ΟΙ.Π.*, Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, σελ. 2.

²² Βλ. σχετικά και OECD, *Evaluating Public Participation in Policy Making*, August 2005.

ηγεσίας. Ως εκ τούτου, κάθε φορέας ή ομάδα συμφερόντων έχει διαφορετικό ρόλο και βαθμό επιρροής κατά το σχεδιασμό της δημόσιας πολιτικής και τη χάραξη της σχετικής στρατηγικής, με μεγαλύτερο το ρόλο και την επιρροή των πιο θεσμοθετημένων και οργανωμένων δρώντων που εκπροσωπούν μεγάλο αριθμό άμεσων ή έμμεσων αποδεκτών της διαμορφούμενης πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα και σε ό,τι αφορά την πολιτική για την έρευνα και την καινοτομία, προβλέπεται η συμμετοχή δύο (από τα δεκαεπτά) μελών στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας που προέρχονται από τον παραγωγικό επιχειρηματικό χώρο, διευκολύνοντας τη διασύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την αγορά. Επιπροσθέτως, στο σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση, εκτός από δημόσιους φορείς και Πανεπιστήμια, εμπλέκονται επιχειρήσεις, κέντρα τεχνολογίας και ικανότητας (competences centres), επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, επιχειρηματικοί άγγελοι και φορείς επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture capitalists), η κοινωνία των πολιτών κ.α. Σε ό,τι αφορά τη διαμόρφωση της αναπτυξιακής πολιτικής και στο πλαίσιο του Αναπτυξιακού Συμβουλίου, συμμετέχουν στην Επιτροπή Κοινωνικών Εταίρων και Δημόσιας Διοίκησης εκπρόσωποι φορέων, όπως η ΓΣΕΕ, η ΓΣΕΒΕΕ, η ΕΣΕΕ, ο ΣΕΒ, ο ΣΕΤΕ και το ΙΟΒΕ, ενώ και στις ομάδες εργασίας που λειτουργούν στο πλαίσιο του Φόρουμ Βιομηχανίας συμμετέχουν, εκτός από τους εκπροσώπους Υπουργείων, εκπρόσωποι φορέων (όπως η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, ο ΣΕΒ, η ΓΣΕΒΕΕ, η ΟΕΣΥΝΕ, η ΕΝΠΕ και το ΚΕΠΕ), εκπρόσωποι οργανισμών και φορέων (όπως ο ΟΒΙ, το ΚΑΠΕ και το ΕΤΕΑΝ) και εμπειρογνώμονες.

Το πλαίσιο εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις

Στο πλαίσιο της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις και την καινοτόμο επιχειρηματικότητα αξιοποιούνται εργαλεία α) ρυθμιστικά (θεσμικό πλαίσιο, νομοθεσία), β) οικονομικά (χρηματοδοτήσεις, κίνητρα), αλλά και γ) επικοινωνιακά.

α) Για την ενίσχυση της έρευνας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας προβλέφθηκε ένα νομοθετικό πλέγμα που εξειδικεύεται κυρίως στους ακόλουθους νόμους:

- ✓ Ν. 4310/2014 (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) όπου καθορίζεται η Εθνική Στρατηγική για την Έρευνα, την Τεχνολογική Ανάπτυξη και την Καινοτομία στοχεύοντας, μεταξύ άλλων, στην ενίσχυση των επενδύσεων στην ΕΤΑΚ, την ενίσχυση των ΜμΕ για την ανάπτυξη τεχνολογικής καινοτομίας και τη διαμόρφωση συνθηκών και κινήτρων για τη συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών οργανισμών, των τεχνολογικών φορέων, των επιχειρήσεων και των λοιπών φορέων και για την ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας²³.
- ✓ Ν. 3908/2011 για την ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την περιφερειακή συνοχή.
- ✓ Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του δικαίου περί ανωνύμων εταιρειών, στοχεύοντας στην απλούστευση των διαδικασιών για την ίδρυσή τους.
- ✓ Ν. 4072/2012 για την προστασία και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα.
- ✓ Ν. 4399/2016 για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αποσκοπώντας, μεταξύ άλλων, στην αύξηση των δυνατοτήτων για την καινοτομία, τον περιορισμό της γραφειοκρατίας και τη στήριξη νέων και νεοφυών επιχειρήσεων.
- ✓ Ν. 4441/2016 για την περαιτέρω απλοποίηση των διαδικασιών σύστασης των προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιρειών, τη βελτίωση υφιστάμενων και την εισαγωγή νέων (προβλέποντας, μεταξύ άλλων, την ηλεκτρονική υπηρεσία μιας στάσης).
- ✓ Γενικός Απαλλακτικός Κανονισμός – Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής της 17ης Ιουνίου 2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά, προβλέποντας ρυθμίσεις που αφορούν, μεταξύ

²³ Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι στο επίκεντρο του νόμου και πεδίο εφαρμογής του είναι οι ερευνητικοί οργανισμοί (δημόσιοι και ιδιωτικοί), καθώς και ερευνητικά κέντρα (όπως ορίζεται στο άρθρο 3 ν. 4310/2014).

άλλων, στους συνεργατικούς σχηματισμούς καινοτομίας, τις ενισχύσεις καινοτομίας για ΜμΕ και τις ενισχύσεις για διαδικαστική και οργανωτική καινοτομία.

β) Παράλληλα, κρίσιμο όρο για την ανάπτυξη της καινοτομίας και της νεοφυούς επιχειρηματικότητας συνιστούν οι οικονομικοί πόροι. Τυπικό εργαλείο χρηματοδότησης στις ΜμΕ είναι τα ίδια κεφάλαια ή κεφάλαια από οικογένεια και φίλους. Ωστόσο, σημαντική αναδεικνύεται η πρόβλεψη χρηματοδότησης από εθνικούς πόρους και πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο της νομοθετικής πρόβλεψης για την ΕΤΑΚ (ν. 4310/2014) γίνεται αναφορά σε παροχή κινήτρων με διευκολύνσεις για έργα έρευνας και ανάπτυξης, ενισχύσεις καινοτομίας για ΜμΕ και ενισχύσεις για τη χρηματοδότηση επιχειρηματικού κινδύνου και νεοσύστατων επιχειρήσεων ΕΤΑΚ. Καθεστώτα ενισχύσεων προβλέπονται και στο πλαίσιο του νέου αναπτυξιακού νόμου, μεταξύ των οποίων και καθεστώς που αφορά στις επενδύσεις καινοτομικού χαρακτήρα για ΜμΕ (παραγωγή καινοτόμων προϊόντων ή εισαγωγή οργανωτικών και διαδικαστικών καινοτομιών). Οι παρεχόμενες, μεμονωμένα ή συνδυαστικά ενισχύσεις αφορούν σε φορολογικές απαλλαγές, επιχορήγηση, επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης, επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης κ.ά.

Αξίζει, ωστόσο, να επισημανθεί και ένα άλλο εργαλείο χρηματοδότησης, η συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο της επιχείρησης που μπορεί να έχει τη μορφή των επιχειρηματικών αγγέλων, των επιχειρηματικών κεφαλαίων υψηλού κινδύνου (venture capitals) ή των εταιρικών επενδυτών (corporate investors). Στο ανωτέρω πλαίσιο, μια εναλλακτική πρόταση χρηματοδότησης αποτελεί και η χρηματοδότηση από το πλήθος (crowdfunding), η οποία δεν έχει κάνει ακόμα με ένταση την εμφάνισή της στην Ελλάδα.

Για την ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση προβλέφθηκε η σύσταση του «Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας» (ν. 4429/2016) με σκοπό, μεταξύ άλλων, α) τη χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων στο πλαίσιο και της εθνικής στρατηγικής για την έρευνα και την καινοτομία και β) την υποστήριξη για τη δημιουργία νεοφυών επιχειρήσεων προς εκμετάλλευση ερευνητικών αποτελεσμάτων, αξιοποιώντας πόρους από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Σχετικά πρόσφατο χρηματοδοτικό εργαλείο είναι και το Ταμείο Επιχειρηματικών Συμμετοχών που

ιδρύεται με στόχο τη χρηματοδότηση ανεξάρτητων ταμείων διαχείρισης κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών για τις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις²⁴, ενώ πρόσφατη χρηματοδοτική μονάδα αποτελεί και το «Ταμείο Επιχειρηματικότητας II» που συστάθηκε στο πλαίσιο του ΕΤΕΑΝ Α.Ε. έχοντας ως σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης αυτών σε χρηματοδότηση και ειδικότερο στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την ίδρυση νέων καινοτόμων, εξωστρεφών και δυναμικών επιχειρήσεων, για την ανάπτυξη υφιστάμενων επιχειρήσεων μέσω του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους, την ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους και την εισαγωγή καινοτομιών στην οργάνωση και λειτουργία τους.

γ) Την ανάγκη των νεοφυών επιχειρήσεων για ενημέρωση, δικτύωση, ενίσχυση της εξωστρέφειας και πρόσβαση σε χρηματοδοτικά εργαλεία έρχονται να καλύψουν και επικοινωνιακά εργαλεία. Τέτοια είναι i) πλατφόρμες/ιστοσελίδες ενημέρωσης κρατικών φορέων, αλλά και ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ii) ενημερωτικές δράσεις, όπως ημερίδες, εκδηλώσεις, συνέδρια, συναντήσεις (όπως το Athens Startup Safari και το Open Coffee Athens) στοχεύοντας στη μεταφορά εμπειρίας και τεχνογνωσίας, την ανταλλαγή πληροφοριών, την επικαιροποίηση των γνώσεων και την ενημέρωση για δράσεις και ευκαιρίες που ανακύπτουν και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, iii) Διαγωνισμοί Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας, όπως το Ελληνικό Βραβείο Επιχειρηματικότητας (Hellenic Entrepreneurship Award), ο Διαγωνισμός «Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα» της Εθνικής Τράπεζας, ο Διαγωνισμός «Η Ελλάδα Καινοτομεί!» (Eurobank και ΣΕΒ), MIT Enterprise Forum (MITEF) Greece Startup Competition, Ennovation, Angelopoulos Clinton GIU Fellowship.

²⁴ Η χρηματοδότηση του Ταμείου αυτού θα προέρχεται συνδυαστικά και από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων, κάτι που συμβαίνει πρώτη φορά στην Ελλάδα. Βλ. <http://europedirect.eliamep.gr/ekkinisi-tou-neou-tamiou-epichirimatikon-symmetochon-chrimatodotisi-ypsous-260-ekat-evro/>.

Όργανα εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής

Η υλοποίηση της πολιτικής για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία, όπως περιγράφεται και στο πλαίσιο του ν. 4310/2014 ανήκει στα Υπουργεία, με εμπλεκόμενα τα Υπουργεία α) Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, β) Οικονομικών και γ) Οικονομίας και Ανάπτυξης, με τη ΓΓΕΤ να έχει συντονιστικό ρόλο στο όλο εγχείρημα.

Σημαντικός αναδεικνύεται ο ρόλος στο επίπεδο της δημόσιας διοίκησης και του Επιστημονικού Συνδέσμου ΕΤΑΚ των φορέων της κεντρικής διοίκησης με τη ΓΓΕΤ, καθώς και η Συντονιστική Επιτροπή ΕΤΑΚ, στην οποία συμμετέχουν οι ανωτέρω Επιστημονικοί Σύνδεσμοι των φορέων, διευκολύνοντας την ομοιόμορφη εφαρμογή της πολιτικής και την ανάδειξη ζητημάτων που ενδέχεται να ανακύψουν κατά την εφαρμογή της.

Παράλληλα, όπως επισημαίνεται και στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση²⁵, βασικοί φορείς υλοποίησης έρευνας και καινοτομίας, είναι τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης (Πανεπιστήμια και Τ.Ε.Ι.), τα δημόσια ερευνητικά κέντρα και οι επιχειρήσεις, ενώ τα Περιφερειακά Επιστημονικά Συμβούλια Έρευνας και Καινοτομίας λειτουργούν ως συμβουλευτικά όργανα για την υποστήριξη της Περιφέρειας και της ΓΓΕΤ, όχι μόνο κατά το σχεδιασμό, αλλά και για την υλοποίηση της ΕΣΕΤΑΚ και του Σχεδίου Δράσης σε περιφερειακό επίπεδο. Την ευθύνη του συντονισμού μεταξύ του κεντρικού/τομεακού και περιφερειακού δικτύου Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την Έξυπνη Εξειδίκευση, την έχει η Εθνική Αρχή Συντονισμού του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.

Σε ό,τι αφορά την υλοποίηση της πολιτικής ανάπτυξης και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου, αρμόδιοι φορείς σε επιτελικό επίπεδο είναι η Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων, αλλά και η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Εφαρμογής Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, ως εθνική αρχή συντονισμού²⁶. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραγνωριστεί και η συμβολή άλλων Γενικών

²⁵ Βλ. Αριθμ. 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04-08-2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» απόφαση, ό.π., σελ. 21839.

²⁶ Ο χειρισμός των αιτήσεων για την υπαγωγή επενδυτικών σχεδίων, στο πλαίσιο του ν. 4399/2016, ανήκει, ανάλογα με το επιλέξιμο ύψος και τον τόπο υλοποίησης του εκάστοτε επενδυτικού σχεδίου,

Γραμματειών και η συνέργεια με αυτές, όπως α) η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, αρμόδια για την εφαρμογή μέτρων, δράσεων, ενεργειών, προγραμμάτων με στόχο τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας των ΜμΕ (μέσω της Διεύθυνσης Στήριξης ΜμΕ), για τη διαμόρφωση εξειδικευμένων μέτρων, πολιτικών και διαδικασιών και για την υλοποίηση ειδικών ενισχύσεων και προγραμμάτων για την επιχειρηματική καινοτομία, β) η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή που συμβάλλει στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, μέσω και των Υπηρεσιών Μίας Στάσης για τη σύσταση εταιρειών και γ) η Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, λαμβάνοντας υπόψη ότι μεταξύ των προτεραιοτήτων του ΕΣΠΑ είναι και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και η μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή, μεταξύ άλλων, και την καινοτομία.

Διαδικασίες εφαρμογής

Για την υλοποίηση της δημόσιας πολιτικής για την ΕΤΑΚ προβλέπεται, στο πλαίσιο του ν. 4310/2014, σχέδιο δράσης που αφορά σε συγκεκριμένα μέτρα και διαδικασίες και για την καλλιέργεια συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών οργανισμών, τεχνολογικών φορέων, επιχειρήσεων και λοιπών φορέων, την ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, την αξιοποίηση βέλτιστων διεθνών πρακτικών, την αναδιάρθρωση και απλοποίηση των συστημάτων δημόσιας χρηματοδότησης και την παροχή κινήτρων ανταγωνισμού και ανάπτυξης καινοτομικών δράσεων. Στο πλαίσιο της εφαρμογής της πολιτικής για την ανάπτυξη και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, επιδιώχθηκε η απλοποίηση των διαδικασιών σύστασης των προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιρειών και μέσω των Υπηρεσιών Μίας Στάσης (ήδη από το ν. 3853/2010), αλλά και η περαιτέρω απλοποίηση και βελτιστοποίηση των διαδικασιών και η εισαγωγή νέων, αξιοποιώντας τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες για την υποβολή αιτημάτων, εγγράφων και για την αξιολόγησή

στις Διευθύνσεις Αναπτυξιακού Προγραμματισμού των Περιφερειών της Χώρας, στη Διεύθυνση Περιφερειακής Αναπτυξιακής Πολιτικής του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Α. ή στη Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.

τους, μειώνοντας τη χρονική διάρκεια των διαδικασιών ελέγχου και αξιολόγησης (βλ. σχετικές διαδικασίες στο πλαίσιο των ν. 4441/2016 και 4399/2016²⁷).

Λοιποί δρώντες και ενδιάμεσοι φορείς

Την εφαρμογή και υλοποίηση της πολιτικής για την καινοτομία και τις νεοφυείς επιχειρήσεις υποστηρίζουν και διευκολύνουν φορείς και ενώσεις, παρέχοντας σχετική τεχνογνωσία και υποστήριξη από τη σύσταση των επιχειρήσεων μέχρι και την αποτελεσματική λειτουργία τους, μέσω συγκεκριμένων Τμημάτων ή Γραφείων Υποστήριξης²⁸. Προς αυτή την κατεύθυνση, προωθώντας και τη δικτύωση των καινοτόμων ΜμΕ, μπορούν να συμβάλουν και ενδιάμεσοι φορείς, όπως τα τεχνολογικά πάρκα, οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων και οι συνεργατικοί χώροι συνεργασίας, επιτρέποντας την ανταλλαγή απόψεων, την πληροφόρηση και τη μεταφορά τεχνογνωσίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Αξιολόγηση της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις

Σημαντικό εργαλείο για τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας πολιτικής, αποτελεί η διαρκής παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της και η αξιολόγησή της, αξιοποιώντας σχετικούς μηχανισμούς και εργαλεία, αλλά και επιβάλλοντας κυρώσεις. Ως εκ τούτου, σημαντική κρίνεται η ύπαρξη μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης των εφαρμοζόμενων δημόσιων πολιτικών, αλλά και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων τους.

Σχετικοί μηχανισμοί και διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης προβλέπονται στο πλαίσιο της πολιτικής ΕΤΑΚ, της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση και του νέου αναπτυξιακού νόμου. Παράλληλα, με στόχο την

²⁷ Το σύνολο των διαδικασιών που προβλέπονται στο ν. 4399/2016 (επενδυτικά σχέδια-καθεστώτα ενισχύσεων) διενεργείται υποχρεωτικά μέσω του Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.

²⁸ Πέρα από τις Μονάδες Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας των Πανεπιστημίων, σημαντικός είναι ο ρόλος των επιστημονικών οργάνων, εκπαιδευτικών κέντρων ή μονάδων καινοτομίας στο πλαίσιο φορέων, όπως η ΕΣΕΕ και η ΓΣΕΒΕΕ.

αποτελεσματική παρακολούθηση υλοποίησης των επιμέρους δράσεων, προβλέπεται αξιολόγηση και έλεγχος ιδίως των οικονομικών εργαλείων που αξιοποιούνται για την εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής.

Πιο συγκεκριμένα, και σε ό,τι αφορά τη δημόσια πολιτική για την έρευνα και την καινοτομία, για την αξιολόγηση προόδου της χώρας στην ΕΤΑΚ προβλέπονται και δείκτες μέτρησης της αποτελεσματικότητας (βλ. άρθρο 32 ν. 4310/2014) που κατηγοριοποιούνται: α) στις αξιολογούμενες δραστηριότητες των ερευνητικών οργανισμών (ανθρώπινοι πόροι, ανοικτά, άριστα και ελκυστικά ερευνητικά συστήματα, χρηματοοικονομικά και οικονομική ενίσχυση), β) στις αξιολογούμενες ιδιωτικές δραστηριότητες (ιδιωτικές επενδύσεις, πνευματική ιδιοκτησία) και γ) στα αποτελέσματα που προκύπτουν (καινοτόμοι οργανισμοί, οικονομικές επιπτώσεις)²⁹. Παράλληλα, το σχέδιο δράσης που προβλέπεται για την υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής επικαιροποιείται ανά επτά έτη. Αλλά και στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση προβλέπεται μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησής της σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, αξιοποιώντας δείκτες εκροών (προκειμένου να διαπιστωθεί η πρόοδος των δράσεων) και δείκτες άμεσων αποτελεσμάτων (για τη μέτρηση των αλλαγών στον τομέα παρέμβασης λόγω των χρηματοδοτούμενων δράσεων)³⁰. Η παρακολούθηση της υλοποίησής της θα γίνει από τη ΓΓΕΤ μέσω της υποβολής ανά διετία εκθέσεων στην Εθνική Αρχή Συντονισμού, αξιοποιώντας στοιχεία που προκύπτουν από τις παρεμβάσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, αλλά και από στοιχεία για την ΕΤΑΚ, σύμφωνα με βάσεις δεδομένων, όπως αυτή του ΕΚΤ, του ΟΒΙ και της ΕΛΣΤΑΤ, ενώ η αξιολόγηση θα διενεργηθεί από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες.

Σε ό,τι αφορά την πολιτική ανάπτυξης και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, όπως υλοποιείται στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου, προβλέπεται η συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων των ενισχυόμενων επενδύσεων και η σύνταξη ετήσιων αναφορών από τις αρμόδιες υπηρεσίες υπό τον συντονισμό και σε

²⁹ Πρόκειται για δείκτες μέτρησης αποτελεσματικότητας που αξιοποιούνται ήδη σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο του European Innovation Scoreboard.

³⁰ Για μία αναλυτική καταγραφή των δεικτών, βλ. Αριθμ. 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04-08-2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» απόφαση, ό.π., σελ. 21975-21988.

συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων. Παράλληλα, μεταξύ των αρμοδιοτήτων της Διεύθυνσης Επιχειρηματικής Καινοτομίας και Νέων Τεχνολογιών της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας προβλέπεται και η παρακολούθηση και αποτίμηση ενεργειών, πρωτοβουλιών και δράσεων που σχετίζονται με την επιχειρηματική καινοτομία, η καταγραφή, μελέτη και αξιολόγηση πολιτικών και δεικτών καινοτομίας, καθώς και η συλλογή, ανάλυση, κωδικοποίηση, αξιολόγηση και διάδοση πληροφοριών σε θέματα επιχειρηματικής καινοτομίας και οικο-καινοτομίας. Επιπροσθέτως, η εφαρμοζόμενη αναπτυξιακή πολιτική αξιολογείται και από το Αναπτυξιακό Συμβούλιο που υποβάλλει ετήσια έκθεση για την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας στον Υπουργό Οικονομίας και Ανάπτυξης, ενώ σχετικές εκθέσεις αξιολόγησης που αναδεικνύουν συγκεκριμένα πρακτικά προβλήματα και δυσλειτουργίες υποβάλλονται και από την Επιτροπή Κοινωνικών Εταίρων και Δημόσιας Διοίκησης στην Επιστημονική Επιτροπή του Αναπτυξιακού Συμβουλίου.

Οι επιδόσεις του ελληνικού οικοσυστήματος της νεοφυούς επιχειρηματικότητας

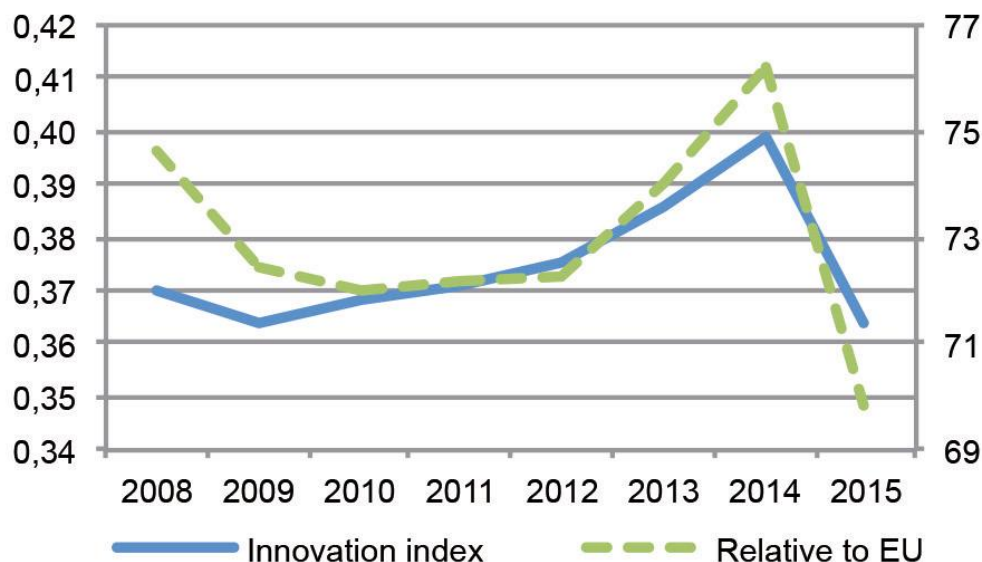
Η αποτελεσματική λειτουργία του οικοσυστήματος της καινοτόμου επιχειρηματικότητας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Αξιοποιώντας δείκτες και υφιστάμενες αξιολογήσεις που αφορούν στην καινοτομία και την επιχειρηματικότητα, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα και το περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτή αναπτύσσεται.

Οι επιδόσεις του ελληνικού συστήματος καινοτομίας εξετάζονται υπό το πρίσμα της κατάταξής του στο διεθνές και ευρωπαϊκό στερέωμα. Ως τρόπος μέτρησης της καινοτομίας συγκριτικά στα κράτη μέλη της Ε.Ε. αξιοποιείται το Innovation Union Scoreboard, γνωστό και ως European Innovation Scoreboard (EIS), το οποίο κάνει διάκριση μεταξύ τριών τύπων δεικτών και οκτώ διαστάσεων της καινοτομίας που αναφέρονται: α) στους παράγοντες διευκόλυνσης της καινοτομίας εκτός της επιχείρησης (enablers) και αφορούν i) στους ανθρώπινους πόρους, ii) στα ανοικτά, άριστα και ελκυστικά ερευνητικά συστήματα και iii) στη χρηματοδότηση και την υποστήριξη, β) στην επιχειρηματική δραστηριότητα που αφορά

στο καινοτόμο εγχείρημα που αναλαμβάνουν οι επιχειρήσεις και εξειδικεύεται i) στις επενδύσεις επιχειρήσεων, ii) στις συνδέσεις και την επιχειρηματικότητα και iii) στα περιουσιακά στοιχεία διανοητικής ιδιοκτησίας, γ) στα αποτελέσματα που αφορούν στις επιπτώσεις των καινοτόμων δράσεων της επιχείρησης με δύο διαστάσεις καινοτομίας: i) παραγωγούς καινοτομίας (innovators) και ii) οικονομικά αποτελέσματα³¹. Τα κράτη μέλη κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις ομάδες με βάση την επίδοσή τους στον τομέα της καινοτομίας: α) αυτοί που ηγούνται στον τομέα της καινοτομίας (innovation leaders) έχοντας επιδόσεις πολύ υψηλότερες του μέσου όρου της Ε.Ε., β) αυτοί που ακολουθούν στον τομέα της καινοτομίας (innovation followers) έχοντας επιδόσεις λίγο παραπάνω ή κοντά στο μέσο όρο της Ε.Ε., γ) αυτοί που βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο της Ε.Ε. (moderate innovators) σε ποσοστό 50% έως 90% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, όπως η Ελλάδα και δ) αυτοί που βρίσκονται πολύ κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε. (modest innovators). Η Ελλάδα βρίσκεται σύμφωνα με την έκθεση 2016 στη 19^η θέση μεταξύ των 28 κρατών μελών της Ε.Ε., χωρίς διαφοροποίηση στην κατηγορία της ομάδας σε σχέση με τις αντίστοιχες των ετών 2014-2015, ωστόσο στο εσωτερικό της ομάδας η Ελλάδα ανέβηκε δύο θέσεις σε σχέση με το έτος 2015, αλλά είναι δύο θέσεις κατώτερη σε σχέση με το 2014. Η πορεία του ελληνικού δείκτη καινοτομίας σε σχέση με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό, αναλύεται και στο σχήμα που ακολουθεί (Σχήμα 1).

³¹ European Commission (2016), European Innovation Scoreboard 2016, Brussels, p. 8.

Σχήμα 1. Ελληνικός δείκτης καινοτομίας σε σύγκριση με τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό

Πηγή: European Innovation Scoreboard 2016

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το European Union Scoreboard του έτους 2016, η Ελλάδα βελτίωσε τις επιδόσεις της στον τομέα της καινοτομίας μέχρι το 2014, ωστόσο το έτος 2015 ο δείκτης καινοτομίας υποχώρησε σημαντικά (κάτι που παρατηρείται βέβαια και στον ευρωπαϊκό μέσο όρο). Σε όλες τις διαστάσεις της καινοτομίας η Ελλάδα εμφάνισε επιδόσεις κατώτερες του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Τα σχετικά δυνατά της σημεία είναι στους δείκτες «Ανθρώπινοι Πόροι» και «Παραγωγοί καινοτομίας». Ιδιαίτερα χαμηλοί δείκτες επίδοσης αφορούν στις επενδύσεις σε κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών και στα έσοδα από άδειες χρήσης και ευρεσιτεχνίες από το εξωτερικό. Η Ελλάδα εμφανίζει επιδόσεις μεγαλύτερες του ευρωπαϊκού μέσου όρου στις διεθνείς επιστημονικές συνδημοσιεύσεις, στις δαπάνες για την καινοτομία που δεν συνδέονται με E&A, στις ΜμΕ με οργανωσιακή καινοτομία ή καινοτομία στο marketing και στις καινοτόμες ΜμΕ που συνεργάζονται με άλλες³².

³² Για μία ανάλυση των στοιχείων βλ. European Commission, 2016, op.cit., p. 54.

Σχετικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν και από τον Παγκόσμιο Δείκτη Καινοτομίας (Global Innovation Index) που δημοσιεύεται από το Cornell University, το INSEAD και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (WIPO). Ο δείκτης αυτός εξετάζει την ικανότητα καινοτομίας 141 χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο, αξιολογώντας 82 δείκτες σε επτά πυλώνες εισροών και εκροών³³. Πέντε πυλώνες εισροών αφορούν σε στοιχεία της εθνικής οικονομίας που διευκολύνουν τις δράσεις καινοτομίας, ήτοι οι Θεσμοί, το Ανθρώπινο Κεφάλαιο και η Έρευνα, οι Υποδομές, η Εξειδίκευση της Αγοράς και η Ποιότητα των Επιχειρηματικών Δικτύων και δύο πυλώνες εκροών που αφορούν στα αποτελέσματα της καινοτομίας: η Γνώση και τα Τεχνολογικά Προϊόντα της και η Δημιουργικότητα. Η θέση της Ελλάδας εμφανίζεται βελτιωμένη για το έτος 2016 (40^η), έναντι της θέσης που κατείχε το 2015 (45^η). Έχει καλές επιδόσεις στον πυλώνα που αφορά στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο και την Έρευνα και πιο συγκεκριμένα στους δείκτες για την εκπαίδευση και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ εμφανίζει αδύνατα σημεία στους πυλώνες «Ποιότητα Επιχειρηματικών Δικτύων» (Business Sophistication) και «Γνώση και Τεχνολογικά Προϊόντα» (Knowledge and Technology Outputs).

Αξιοσημείωτος είναι και ο δείκτης καινοτομίας που ανέπτυξε και το Γερμανικό Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας DIW Berlin, ο οποίος αξιοποιήθηκε στο πλαίσιο σχετικής έρευνας της ΔιαΝέοσις, παράλληλα με στοιχεία από διεθνείς και ευρωπαϊκές εκθέσεις. Η τιμή του δείκτη για την Ελλάδα καθορίζεται από τις ελληνικές επιδόσεις στα ακόλουθα υποσυστήματα εμφανίζοντας δυνατά και αδύνατα σημεία³⁴:

α) εκπαίδευση (ποιότητα εκπαιδευτικού συστήματος και ικανότητας αύξησης των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων εργαζομένων και επιχειρηματιών): υπάρχει διαθεσιμότητα επαγγελματιών υψηλής εκπαίδευσης και ειδίκευσης, ωστόσο οι επιδόσεις είναι χαμηλές σε τομείς που συμβάλλουν αποφασιστικά στο σύστημα της καινοτομίας (όπως τα μαθηματικά, οι φυσικές επιστήμες, η πληροφορική και η εφαρμοσμένη μηχανική),

³³ Βλ. <https://www.globalinnovationindex.org/about-gii>

³⁴ ΔιαΝέοσις (2016). *Η Έρευνα ως Μοχλός Ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας*. German Institute for Economic Research, σελ. 29 επ.

β) έρευνα και ανάπτυξη (διπλώματα ευρεσιτεχνίας και δημοσιεύσεις, βασική και εφαρμοσμένη έρευνα): οι δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες σε έρευνα και ανάπτυξη στην Ελλάδα κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα. Υπάρχει ως ένα βαθμό άριστη βασική έρευνα (και πολλές επιστημονικές δημοσιεύσεις), ωστόσο παρατηρείται έλλειμμα στον τομέα της εφαρμοσμένης, εμποδίζοντας την αξιοποίησή της από τις επιχειρήσεις, οι οποίες φαίνεται να αδυνατούν να παράξουν νέα γνώση και από μόνες τους. Οι ελληνικές επιδόσεις είναι χαμηλές και στον τομέα της υποβολής αιτήσεων χορήγησης διπλώματος ευρεσιτεχνίας³⁵.

γ) δικτύωση (μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων, πανεπιστημίων, επιχειρήσεων και άλλων συμμετεχόντων του συστήματος καινοτομίας): υπάρχει μικρός βαθμός διασύνδεσης της δημόσιας και της ιδιωτικής έρευνας και είναι σε χαμηλά επίπεδα ο αριθμός των καινοτόμων επιχειρήσεων που συνεργάζεται με ερευνητικά ιδρύματα. Προβληματική καθίσταται για την ανάπτυξη του ελληνικού συστήματος καινοτομίας και η απουσία μεγάλων καινοτόμων επιχειρήσεων.

δ) χρηματοδότηση (διαθέσιμα δημόσια και ιδιωτικά κεφάλαια, βαθμός «ευκολίας» χρηματοδότησης έργων καινοτομίας): η χρηματοδότηση μέσω δανείων και κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου χαρακτηρίζεται ως πολύ περιορισμένη με άμεσες επιπτώσεις στη λειτουργία και την ανάπτυξη των νεοφυών επιχειρήσεων.

ε) ρύθμιση (καταλληλότητα, σταθερότητα, αξιόπιστες οικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές): τα εμπόδια, οι περιορισμοί και η γραφειοκρατία που διέπουν τα διάφορα στάδια λειτουργίας και ανάπτυξης των νεοφυών (και όχι μόνο) επιχειρήσεων αποτελούν χαρακτηριστικά του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Το θεσμικό πλαίσιο είναι διαρκώς μεταβαλλόμενο και χαρακτηρίζεται από πολυνομία και ασυνέπεια στην εφαρμογή του, γεγονός που συντείνει στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την ανάπτυξη της διαφθοράς. Ως εκ τούτου, αρκετοί επιχειρηματίες αναζητούν εκτός Ελλάδος ένα περιβάλλον φιλικό για την ανάπτυξη της καινοτομικής δραστηριότητάς τους.

στ) ποιότητα διακυβέρνησης και ζήτηση για καινοτομία (δεκτικότητα της κοινωνίας στην καινοτομία και την αλλαγή, εμπιστοσύνη, θετική στάση): σε ό,τι αφορά την ποιότητα του

³⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 2012 υπεβλήθησαν 3,53 αιτήσεις ανά εκατομμύριο πληθυσμού, όταν ο μέσος όρος της Ε.Ε. ανέρχεται σε 108,91.

πολιτικού περιβάλλοντος, η Ελλάδα εμφανίζει χαμηλές επιδόσεις και στις δύο διαστάσεις που το απεικονίζουν (σύμφωνα με τους Παγκόσμιους Δείκτες Διακυβέρνησης), και στη διάσταση «Πολιτική Σταθερότητα και Μη Βία/Τρομοκρατία» και στη διάσταση «Αποτελεσματική Διακυβέρνηση», ενώ σε ό,τι αφορά τη ζήτηση για την καινοτομία, αυτή φαίνεται ασθενέστερη συγκριτικά με άλλες χώρες.

Πέρα από τους δείκτες καινοτομίας, συμπεράσματα για τις νεοφυείς επιχειρήσεις και το περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται και δραστηριοποιούνται, μπορούν να προσφέρουν και δείκτες στο πλαίσιο εκθέσεων που αφορούν στην επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για το έτος 2014 του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών για λογαριασμό του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor – G.E.M.), η επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων, κατηγορία στην οποία ανήκει η συντριπτική πλειοψηφία των νεοφυών επιχειρήσεων, καταγράφει σημαντική βελτίωση με το δείκτη να βρίσκεται στο 7,75% (από το 5,2% το έτος 2013), γεγονός που αποτελεί ένδειξη για ανάκαμψη της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην Ελλάδα³⁶. Ωστόσο, στο πλαίσιο σχετικής έκθεσης για το 2015, το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που βρισκόταν το 2015 σε αρχικά στάδια επιχειρηματικής ενεργοποίησης (συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης) υποχωρεί στο 6,7%, ενώ μόλις 12,3% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν εντελώς νέες τεχνολογίες στην παραγωγή/παροχή των προϊόντων/υπηρεσιών τους. Το θετικό στοιχείο που προκύπτει για το έτος 2015 αφορά στην εξωστρέφεια των νέων εγχειρημάτων, καθώς μόνος ένας στους τρεις δηλώνει ότι απευθύνεται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά, έναντι 39,4% στις χώρες καινοτομίας. Παρόλα αυτά, ο φόβος της επιχειρηματικής αποτυχίας διατηρείται σε υψηλά επίπεδα στην Ελλάδα, όπως διαφαίνεται και σε αυτή την έρευνα³⁷.

Συμπεράσματα σχετικά με το βαθμό ευκολίας ή δυσκολίας για έναν επιχειρηματία να ξεκινήσει και να λειτουργήσει μία ΜμΕ σε μία χώρα, όταν ακολουθεί τους σχετικούς

³⁶ Ιωαννίδης, Στ. και Γιωτόπουλος, Ι. (2015). *Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2013-14: Η Δυναμική της Νεανικής Επιχειρηματικότητας*. Αθήνα: IOBE.

³⁷ Τσακανίκας, Αγγ., Γιωτόπουλος, Ι., Κόρρα, Ευθ. και Σταυράκη, Σ. (2016). *Επιχειρηματικότητα 2015-2016: Κρίσιμη καμπή για την αναπτυξιακή δυναμική του επιχειρηματικού συστήματος*. Αθήνα: IOBE

κανονισμούς παρέχει και η έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας “Doing Business” 2017. Η Ελλάδα, σύμφωνα με αυτή την έκθεση, κατέχει την 61^η θέση μεταξύ των 190 χωρών σε ό,τι αφορά τη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας (ease of doing business rank) από την 58^η θέση που είχε στην αντίστοιχη έκθεση 2016. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα εμφανίζεται σε χειρότερη θέση στους περισσότερους δείκτες, με σταθερή τη θέση της στην κατάταξη στον τομέα των διασυνοριακών συναλλαγών και την πτωχευτική διαδικασία και βελτιωμένη σε σχέση με το δείκτη που αφορά στην καταχώριση περιουσιακών στοιχείων, όπως απεικονίζεται και στον κατωτέρω πίνακα (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Κατάταξη της Ελλάδας βάσει δεικτών στο πλαίσιο της έκθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας “Doing Business”

Επίπεδο	2016	2017	Απόκλιση
Διευκόλυνση επιχειρηματικότητας (ease of doing business rank)	61	58	-3
Ίδρυση επιχείρησης (starting a business)	56	49	-7
Διαχείριση αδειών κατασκευής (dealing with construction permits)	58	55	-3
Παροχή ηλεκτρικής ενέργειας (getting electricity)	52	46	-6
Καταχώριση περιουσιακών στοιχείων (registering property)	141	144	+3
Λήψη πίστωσης (getting credit)	82	78	-4

Προστασία μειοψηφούντων επενδυτών (protecting minority investors)	42	40	-2
Πληρωμή φόρων (paying taxes)	64	62	-2
Διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές (trading across borders)	29	29	-
Εκτέλεση συμβάσεων (enforcing contracts)	133	131	-2
Πτωχευτική διαδικασία (resolving insolvency)	52	52	-

Πηγή: The World Bank, Doing Business (2016, 2017)

4. Αδυναμίες και ελλείψεις της δημόσιας πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις

Όπως διαφαίνεται και από τα ανωτέρω, η προσέγγιση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας επιχειρείται στο πλαίσιο παράλληλων συστημάτων δημόσιας πολιτικής. Η δραστηριότητα των νεοφυών επιχειρήσεων αποτελεί αντικείμενο ρύθμισης στο πλαίσιο της πολιτικής για την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία, αλλά και στο πλαίσιο των πολιτικών που αφορούν στην ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Η απουσία, κατ' αρχάς, μίας στοχευμένης δημόσιας πολιτικής που θέτει στο επίκεντρο τις νεοφυείς ΜμΕ, δεν προεξοφλεί την αποτυχία των εφαρμοζόμενων πολιτικών που τις αφορούν, λαμβάνοντας υπόψη ότι και η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα μπορούν να διατρέχουν οριζόντια διάφορες πολιτικές. Ωστόσο, οι εφαρμοζόμενες πολιτικές εμφανίζουν ορισμένες αδυναμίες που μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

✓ Όπως αναγνωρίζεται και στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση, το σύστημα ΕΤΑΚ εμφανίζει ορισμένες διαρθρωτικές αδυναμίες που αφορούν, μεταξύ άλλων, στην απουσία μακροπρόθεσμων στρατηγικών αναπτυξιακών επιλογών της

χώρας, αλλά και στην ασάφεια ως προς τον προσανατολισμό των πολιτικών ΕΤΑΚ στις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας³⁸. Αλλά και σε ό,τι αφορά την επιχειρηματική δραστηριοποίηση στην Ελλάδα, αυτή συναντά βασικά εμπόδια που «σε σημαντικό βαθμό εκπορεύονται από την έλλειψη ενός γενικότερου πλαισίου εθνικών πολιτικών για την επιχειρηματικότητα»³⁹.

✓ Λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές νομοθετικές προβλέψεις για την ύπαρξη ρυθμίσεων που στοχεύουν στην απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών, την ενίσχυση της διαφάνειας και τη βελτίωση του εθνικού συστήματος καινοτομίας, της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας, μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι το κανονιστικό περιβάλλον στην Ελλάδα έχει γίνει πιο φιλικό προς την καινοτομική επιχειρηματικότητα, ωστόσο τα περιθώρια βελτίωσης είναι αρκετά. Προς αυτή την κατεύθυνση, δεν μπορεί να παραγνωριστεί η απουσία ενός συγκεκριμένου και στοχευμένου στις ανάγκες των νεοφυών επιχειρήσεων θεσμικού πλαισίου λειτουργίας, όπως υπογραμμίζεται και από την Ελληνική Ένωση Νεοφυών Επιχειρήσεων⁴⁰. Πέρα από την ύπαρξη πολλών νομοθετημάτων που δεν είναι κωδικοποιημένα, προβληματικό καθίσταται και το γεγονός ότι το νομοθετικό πλαίσιο διαρκώς μεταβάλλεται, ενώ παράλληλα προβλέπεται ένας μεγάλος αριθμός υπουργικών και κοινών υπουργικών αποφάσεων για την ουσιαστική εφαρμογή των νόμων και την εξειδίκευση των διαδικασιών και της τήρησης των όρων που προβλέπονται σε αυτούς, γεγονός που οδηγεί σε μεγάλες καθυστερήσεις ή και στην ουσιαστική μη εφαρμογή των νομοθετικών προβλέψεων εξαιτίας της μη έκδοσης των σχετικών αποφάσεων.

✓ Το εθνικό σύστημα καινοτομίας είναι «εξαιρετικά κατακερματισμένο, με τους επιμέρους οργανισμούς που το συγκροτούν να κινούνται με διαφορετικές ταχύτητες,

³⁸ Αριθμ. 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04-08-2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» απόφαση, όπ.π., σελ. 21874.

³⁹ Τσακανίκας, Αγγ. κά, όπ.π., σελ. 87.

⁴⁰ Βλ. <http://www.kathimerini.gr/866834/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/xwris-plaisio-leitoyrgias-oi-start-up-etairies>. Για τις αδυναμίες του πλαισίου λειτουργίας στην Ελλάδα, βλ. και σχετική Μελέτη της Deutsche Bank (Stobbe, A. and Pawlicki, P. [2012]. *Greece, Ireland, Portugal – More growth via innovation*, EU Monitor – European Integration, Deutsche Bank).

προσανατολισμούς, ικανότητες αφομοίωσης και παραγωγής καινοτομίας»⁴¹. Ως προβληματικός μπορεί ενδεχομένως να αναδειχθεί και ο κατακερματισμός της αρμοδιότητας σχεδιασμού και υλοποίησης της ΕΣΕΤΑΚ σε περισσότερους του ενός φορείς της κεντρικής διοίκησης, καθώς και το γεγονός ότι οι ίδιοι φορείς εμπλέκονται και στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση. Καθίσταται αδήριτη η ανάγκη για πρόβλεψη αποτελεσματικού συντονισμού μέσω και της ύπαρξης ενός συντονιστικού οργάνου. Στο επίπεδο της πολιτικής για την έρευνα και την καινοτομία, η ΓΓΕΤ έχει συντονιστικό ρόλο, ωστόσο η μεταφορά της εποπτείας της μεταξύ των Υπουργείων Οικονομίας & Ανάπτυξης και Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων κατά το χρονικό διάστημα 2009-2012, δεν ευνόησε ενδεχομένως την ταχύτερη υλοποίηση της πολιτικής. Και δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι στο πεδίο της νεοφυούς επιχειρηματικότητας, η τεχνογνωσία της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, λόγω αρμοδιότητας, αναδεικνύεται σημαντική.

✓ Πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμα κι αν θεωρηθεί ότι η αρχική χρηματοδότηση δεν αποτελεί εξ ορισμού πρόβλημα για την ίδρυση μιας νεοφυούς επιχείρησης, λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτή στηρίζεται σε ίδια κεφάλαια, είναι απαραίτητο να υπάρχουν συμπληρωματικά εργαλεία χρηματοδότησης. Ωστόσο, «*οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν αποκοπεί τόσο από τις εγχώριες όσο και από τις ξένες πηγές πίστης και ρευστότητας*»⁴², γεγονός που επιτείνουν οι συνθήκες δημοσιονομικής προσαρμογής, οι οποίες συνηγόρησαν στην επιδείνωση των συνθηκών δανεισμού, στις καθυστερήσεις στην εξόφληση των οφειλών του δημοσίου, αλλά και διαμόρφωσαν ένα αρνητικό κλίμα για την αξιοπιστία και τη φερεγγυότητα των ελληνικών επιχειρήσεων έναντι ξένων προμηθευτών. Το δημοσιονομικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο καλείται να αναπτυχθεί η καινοτόμος επιχειρηματικότητα δεν την ευνοεί, ωστόσο και η αποτελεσματικότητα των οικονομικών εργαλείων που έχουν επιλεγεί για την εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής για την καινοτομία και τις νεοφυείς επιχειρήσεις τίθεται υπό αμφισβήτηση, γεγονός που μαρτυρά και η πληθώρα χρηματοδοτικών μηχανισμών και η ανάγκη για σύσταση, λίαν προσφάτως, νέων.

⁴¹ Βουδούρη, Ε., Παπαλεξανδρής, Αλ., Κωστόπουλος, Κ., Παπαγιαννάκης, Γ. και Κατσίκης Ι. (2013). *Εκπόνηση Μελέτης για την Καινοτομία στις Μικρές Επιχειρήσεις*, Τελικό Σχέδιο Πρότασης. Αθήνα: Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 12.

⁴² ΚΕΜΕ (2016). *Η Φορολόγηση των Επιχειρήσεων εν Μέσω Κρίσης: Επικαιροποιημένη Πρόταση 2016 για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος*. Αθήνα: ΕΒΕΑ.

Ο κατακερματισμός των χρηματοδοτικών εργαλείων, η πολυπλοκότητα της διαδικασίας, το γραφειοκρατικό σύστημα διαχείρισης του ΕΣΠΑ και η δημιουργία παράλληλων με τη ΓΓΕΤ μηχανισμών, επιτείνουν την κατάσταση⁴³. «Σε επίπεδο χρηματοδότησης, περίπλοκοι διοικητικοί κανόνες, αναποτελεσματικές διαχειριστικές δομές και χαμηλή διοικητική ικανότητα περιορίζουν την αποδοτικότητα του συστήματος»⁴⁴. Επιπροσθέτως, πρέπει να υπογραμμιστεί σε ό,τι αφορά τις δημόσιες δαπάνες για την καινοτομία και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, καθοριστικό δεν πρέπει να είναι μόνο το ύψος τους, αλλά και η δομή τους και η κατεύθυνση προς την οποία διοχετεύονται, στοχεύοντας όχι απλώς στην απορροφητικότητα, αλλά και στην εξυπηρέτηση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων που έχουν τεθεί⁴⁵.

Παράλληλα, τα στοιχεία για τις ιδιωτικές δαπάνες στην έρευνα και την καινοτομία δεν είναι ενθαρρυντικά. Η επένδυση στην καινοτομία κοστίζει και προϋποθέτει κλίμα και περιβάλλον που ευνοούν την επένδυση συνολικά. Το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και η ανάγκη για δημοσιονομική προσαρμογή οριοθετούν, αν όχι ματαιώνουν την όποια συζήτηση για θέματα πολιτικής για την επιχειρηματική καινοτομία, καθώς οι ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και αδυνατούν να επενδύσουν, όχι μόνο στην καινοτομία, αλλά και σε τομείς της βασικής λειτουργίας τους⁴⁶. Έτσι, η επιχειρηματική δραστηριότητα επικεντρώνεται πολλές φορές στο χαμηλό κόστος και το εύκολο (βραχυπρόθεσμο) κέρδος, περιορίζοντας τις δαπάνες στην έρευνα και στοχεύοντας κυρίως στην εσωτερική αγορά και κατανάλωση.

✓ Καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση του ρόλου των εμπλεκόμενων δρώντων κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής για την καινοτομία και τη νεοφυή επιχειρηματικότητα διαδραματίζει η δικτύωσή τους και η μεταξύ τους συνεργασία. Προς

⁴³ Βλ. και Αριθμ. 82193/ΕΥΣΣΑ 1810/04-08-2015 «Έγκριση Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης» απόφαση, ό.π., σελ. 21874.

⁴⁴ Tsiouri, L., Athanassopoulou, S. And Gampfer, R. (2016). Έκθεση του RIO ανά χώρα για το 2015: Ελλάδα, Joint Research Centre, European Commission, σελ. 5.

⁴⁵ Βλ. και σχετική Έκθεση του Παρατηρητηρίου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΕΚ) του Κοινού Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Research and Innovation Observatory [2015], Country report: Greece, Joint Research Center, European Commission).

⁴⁶ ΕΚΚΕ (2017), Εργαστήριο «Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής για την Καινοτομία στη Βιομηχανία και τη Νεοφυή Επιχειρηματικότητα», 25 Ιανουαρίου, Αθήνα.

αυτή την κατεύθυνση κινούνται και ενδιαμέσοι φορείς, όπως οι θερμοκοιτίδες και τα τεχνολογικά πάρκα. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η απόσταση στη σχέση μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων έχει μειωθεί σε σύγκριση με το παρελθόν. Ωστόσο, η έρευνα στο πλαίσιο των ερευνητικών φορέων είναι προσανατολισμένη κυρίως σε πεδία που παρέχουν καλύτερες ευκαιρίες χρηματοδότησης και όχι σε πεδία που αφορούν στις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Παράλληλα, η γνώση και τα αποτελέσματα που παράγονται στα ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα δεν αξιοποιούνται εμπορικά στο παραγωγικό επίπεδο και δεν έχουν πρακτικό αντίκρισμα στη βιομηχανία και την επιχειρηματική δραστηριότητα. Από την πλευρά τους, οι ελληνικές επιχειρήσεις αδυνατούν να αφομοιώσουν την παραγόμενη από τα ερευνητικά και πανεπιστημιακά ιδρύματα γνώση και εμφανίζουν μία εσωστρέφεια⁴⁷, αν και οι καινοτόμες ΜμΕ αναπτύσσουν μεταξύ τους συνεργασίες, δίνοντας έμφαση περισσότερο στο μοντέλο της «ανοιχτής καινοτομίας» και όχι τόσο στην ανάπτυξη της Έρευνας και Ανάπτυξης εσωτερικά⁴⁸.

✓ Η διαρκής αναθεώρηση και τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου δυσχεραίνει την εκτίμηση των επιπτώσεων των πολιτικών. Παράλληλα, η πολυπλοκότητα του συστήματος και η εμπλοκή περισσότερων φορέων στο σύστημα διακυβέρνησης καθιστούν δύσκολη την αποτελεσματική αξιολόγηση και ουσιαστική ανατροφοδότηση της πολιτικής με βελτιωτικές προτάσεις και δράσεις προς όφελος της ανάπτυξης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας και της ενίσχυσης της πραγματικής οικονομίας. Η πρόβλεψη μεθόδων και διαδικασιών ελέγχου της αποτελεσματικότητας των πολιτικών προς ενίσχυση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας είναι σημαντικό βήμα, αλλά καθίσταται γράμμα κενό, όταν τα αποτελέσματα δεν μπορούν να αξιολογηθούν και να χρησιμοποιηθούν για τον ανασχεδιασμό δομών και διαδικασιών που συνιστούν τροχοπέδη στην υλοποίηση της πολιτικής. *«Έως το 2013 δεν υπήρχαν συστηματικές αξιολογήσεις πολιτικής [για την έρευνα και την καινοτομία] και χρηματοδοτικών προγραμμάτων...Η υποβολή στατιστικών δεικτών*

⁴⁷ Οι Έλληνες δεν συνδέονται με τον υπόλοιπο κόσμο. Είναι απομονωμένοι και χωρίς πρόσβαση σε όλα όσα έχει ένας δικτυωμένος επιχειρηματίας, είτε πρόκειται για επενδυτές, προμηθευτές, συνεργάτες, είτε για πελάτες (Hatsopoulos, M. (2015). *Recovering Greece, How do you cure a distressed economy? One startup at a time*, διαθέσιμο στο <http://www.mitefgreece.org/recovering-greece-mit-news/>, ανακτήθηκε στις 13 Οκτωβρίου 2016).

⁴⁸ Βουδούρη Ε. κά., ό.π., σελ. 12.

σχετικά με την E&K δεν ήταν συστηματικά οργανωμένη, με αποτέλεσμα την έλλειψη στοιχείων από το 2011 έως το 2013 και, ως εκ τούτου, τη δημιουργία ασυνέχειας στις χρονοσειρές, γεγονός που δυσχεραίνει την ανάλυση των επιδόσεων»⁴⁹. Σε κάθε περίπτωση, η πρόσφατη οριστική σύσταση και συγκρότηση γνωμοδοτικών οργάνων που καλούνται να υποβάλουν εκθέσεις για την αξιολόγηση των πολιτικών και την επίτευξη των στόχων τους (βλ. Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Καινοτομίας και Αναπτυξιακό Συμβούλιο), καταθέτοντας και τεκμηριωμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση των αδυναμιών του εκάστοτε συστήματος, αναμένεται να συμβάλει ουσιαστικά, αλλά δεν προσφέρει (λόγω του νεοσύστατου) αποτελέσματα μέχρι στιγμής.

⁴⁹ Tsipouri et al, op.cit, p. 4.

5. Καλές Πρακτικές Νεοφυούς Επιχειρηματικότητας σε Κράτη Μέλη της ΕΕ

Η ανάδειξη καλών πρακτικών νεοφυούς επιχειρηματικότητας είναι μια αντικειμενικά περίπλοκη διαδικασία. Προϋποθέτει πρωτογενή έρευνα και συστηματική εμβάθυνση για την επισκόπηση ενός εύρους διαφορετικών και πολύπλευρων παρεμβάσεων στις οποίες συμπεριλαμβάνονται διαφορετικοί δρώντες, διαφορετικά επίπεδα άσκησης πολιτικής και διαφορετικά χαρακτηριστικά⁵⁰. Τίθεται λοιπόν μια σειρά κρίσιμων περιορισμών όπως η διαθεσιμότητα στοιχείων, η σύγκριση ομοειδών ή συναφών παρεμβάσεων, η χρηματοδότηση ευρωπαϊκών ερευνών με εισροές πληροφοριών από εθνικές εκθέσεις, τα γλωσσικά εμπόδια, κ.α..

Σύμφωνα με τη μελέτη του Eurofound⁵¹ (2016) είναι εφικτή μια καταγραφή και κατηγοριοποίηση των εργαλείων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση πρακτικών νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Η έρευνα αυτή επικεντρώνεται σε μέτρα υποστήριξης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας ως μορφής πολιτικής απασχόλησης των νέων ανέργων. Ωστόσο, μια τέτοια εργασία θα μπορούσε σε μεγάλο βαθμό να θεωρηθεί αντιπροσωπευτική ευρύτερα για το πλαίσιο πολιτικών προώθησης αυτής της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Δεδομένου ότι οι νέοι είναι η ηλικιακή ομάδα που καταπιάνεται περισσότερο με τέτοιου τύπου επιχειρηματικά εγχειρήματα.

Με βάση την τυπολογία που διαμορφώνει το Eurofound (2016: 19-20) θα μπορούσαν γενικά να διακριθούν πέντε διαφορετικά είδη παρεμβάσεων για την υποστήριξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Πρώτον, μέτρα που παρέχουν αποκλειστικά οικονομική υποστήριξη, έστω και με διαφορετικές μορφές χρηματοδότησης (για παράδειγμα επιχορηγήσεις, εφάπαξ επιδότηση, δάνεια, μετατροπή των επιδομάτων ανεργίας σε

⁵⁰ Ενδεικτικά Bonoli G. – Trein P. (2015), “Best Practice Report on Policy Learning Infrastructures in Innovative Labour Market Policies”, INSPIRES Working Paper Series 1, Brussels: European Commission.

⁵¹ Eurofound (2016), *Startup Support for Young People in the EU: From Implementation to Evaluation*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

οικονομικά κίνητρα, φοροελαφρύνσεις ή κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών). Δεύτερον, μέτρα 'ήπιας' υποστήριξης όπως επιχειρηματική κατάρτιση, επιχειρηματική καθοδήγηση και συμβουλευτική από ειδικούς. Τρίτον, ένας συνδυασμός των προαναφερθέντων μέτρων οικονομικής επιδότησης και συμπληρωματικών υποστηρικτικών μέτρων. Τέταρτον, πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και ποικίλα μέτρα επιχειρηματικής υποστήριξης που συνδέονται με το εκπαιδευτικό σύστημα, στοχευμένα σε νεότερες ηλικιακές ομάδες μαθητών. Πέμπτο, ένα εύρος υπηρεσιών υποστήριξης που εξασφαλίζουν την ύπαρξη των απαιτούμενων υποδομών για τους επίδοξους νέους επιχειρηματίες, ιδιαίτερα για όσους στοχεύουν στην καινοτομία και σε εγχειρήματα στον τομέα υψηλής τεχνολογίας.

Από τα αποτελέσματα της επεξεργασίας πρωτογενών δεδομένων⁵² που πραγματοποιήθηκε στο Καραγιάννη – Κουραχάνης (2017)⁵³ - και με βάση την παραπάνω ταξινόμηση - αναδείχθηκαν τρεις καλές πρακτικές από κράτη μέλη της ΕΕ, των οποίων η αξιολόγηση της εφαρμογής τους ήταν ιδιαίτερα θετική. Πρόκειται για πρακτικές που προέρχονται από το Γερμανικό, το Σουηδικό και το Ολλανδικό οικοσύστημα καινοτομίας και νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Με βάση την επισκόπηση της δομής, των πολιτικών και των αποτελεσμάτων αυτών των οικοσυστημάτων, όπως και των επιδόσεων τους, προκύπτει ότι μπορούν να αποτελέσουν καλές πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα ως καλή πρακτική θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα παρακάτω προγράμματα από τις τρεις αυτές χώρες:

- **Γερμανία:** Startup Coaching (Μέτρο Συμβουλευτικής Υποστήριξης)

Το Βερολίνο είναι ο κινητήριος άξονας της Νεοφυούς Επιχειρηματικότητας στη Γερμανία. Είναι ο τόπος όπου οι περισσότεροι νέοι επιχειρηματίες ξεκινούν ψηφιακές επιχειρήσεις. Η

⁵² Στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης των Καραγιάννη – Κουραχάνη (2017) γίνεται επεξεργασία των πολιτικών που αναπτύσσουν κράτη μέλη στο πεδίο της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Επίσης, παρατίθενται ποσοτικά δεδομένα που αφορούν τις επιδόσεις καινοτομίας των κρατών μελών, οι δείκτες σε επίπεδο ανθρώπινων πόρων, των επιπέδων του συστήματος έρευνας, των επιπέδων χρηματοδότησης τους, των επιπέδων επιχειρηματικότητας, των επιπέδων καινοτόμων πρωτοβουλιών, των επιπέδων υποδομών και χρήσης του διαδικτύου, του βαθμού ενσωμάτωσης της ψηφιακής τεχνολογίας και των επιπέδων ψηφιακών υπηρεσιών που έχουν αναπτύξει.

⁵³ Καραγιάννη Α. – Κουραχάνης Ν. (2017), «Αποτίμηση και Σχεδιασμός Δημόσιων Πολιτικών στον Τομέα της Καινοτομίας», Αθήνα: ΕΚΚΕ.

ψηφιακή βιομηχανία είναι ο περισσότερο διαδεδομένος τομέας ενασχόλησης των νεοφυών επιχειρήσεων στη Γερμανία. Περισσότερες από τις μισές ασχολούνται με υπηρεσίες ψηφιακού υλικού, ηλεκτρονικού εμπορίου ή διαδικτυακών υπηρεσιών. Επίσης, η μια στις δύο στοχεύει στην παγκόσμια αγορά. Από σχετικές εκθέσεις προκύπτει ότι οι συνθήκες αρχικής χρηματοδότησης των νεοφυών επιχειρήσεων είναι ικανοποιητικές και οι επενδύσεις επιχειρηματικών αγγέλων βρίσκονται σε άνοδο. Παρ' όλα αυτά, εντοπίζονται δυσκολίες πρόσβασης σε αναπτυξιακά κεφάλαια⁵⁴. Μια καλή πρακτική της Γερμανίας είναι το πρόγραμμα καθοδήγησης για την δημιουργία νεοφυών επιχειρήσεων. Οι παροχές περιέχουν επιχορήγηση υπηρεσιών καθοδήγησης της λειτουργίας νεοφυούς επιχείρησης, οι οποίες καλύπτουν από το 50-75% των δαπανών για τέτοιου είδους υπηρεσίες εντός δύο ετών από την ημερομηνία έναρξης της επιχείρησης⁵⁵.

- **Σουηδία:** Business Startup Support (Μέτρο Οικονομικής Υποστήριξης)

Οι παρεμβάσεις του Σουηδικού κράτους για την ενίσχυση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας έχουν τις ρίζες τους περίπου τρεις δεκαετίες πίσω. Το Σουηδικό πρόγραμμα ενίσχυσης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας ξεκίνησε το 1984 και στόχευε σε άνεργους από 25 χρονών και πάνω. Οικονομική υποστήριξη υπήρχε μέχρι και έξι μήνες και ήταν συνάρτηση των κοινωνικών παροχών που λάμβανε ο κάθε άνεργος. Το μέτρο εμπεριέχει, εκτός των οικονομικών ωφελειών, ενημερωτικές συναντήσεις και καθοδήγηση από εργασιακούς συμβούλους⁵⁶.

Από το 1980 επίσης έχει τεθεί σε λειτουργία το πρόγραμμα Junior Achievement Sweden το οποίο χρηματοδοτείται από μη κυβερνητική οργάνωση και στοχεύει στη μελλοντική δημιουργία επιχείρησης από μαθητές που φοιτούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το πρόγραμμα προσφέρει μια πλατφόρμα για μαθητές 16-20 ετών προκειμένου να

⁵⁴ Ripsas S. – Hentschel B. (2015), “Country Report Germany 2015”, European Startup Monitor, Brussels.

⁵⁵ Eurofound, ό.π., σ: 28.

⁵⁶ Eurofound, ό.π., σ: 23.

αποκτήσουν μια εμπειρία δημιουργίας και λειτουργίας μιας επιχείρησης σε ένα ασφαλές περιβάλλον κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς⁵⁷.

⁵⁷ Eurofound, ό.π., σ: 33.

- **Ολλανδία:** Bbz (Συνδυασμός Οικονομικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης)

Η Ολλανδία είναι μια χώρα η οποία διαθέτει ευέλικτο εργατικό δυναμικό, εξαιρετικές υποδομές για πρόσβαση σε ψηφιακά δεδομένα και πολλά κέντρα καινοτομίας. Πρόκειται για μια χώρα που προάγει έντονα τις ψηφιακές δεξιότητες. Ο κρατικός τομέας αναπτύσσει ισχυρές συμπράξεις με μη κυβερνητικές οργανώσεις και τον ιδιωτικό τομέα στο πλαίσιο της καλύτερης δυνατής επίτευξης του προαναφερθέντα σκοπού⁵⁸. Μια παρέμβαση της Ολλανδικής κυβέρνησης που σχετίζεται με τη νεοφυή επιχειρηματικότητα ήταν το Bbz. Το πρόγραμμα αυτό προσφέρει στους ωφελούμενους διαρκή καθοδήγηση στη φάση δημιουργίας μιας νεοφυούς επιχείρησης σε συνδυασμό με οικονομική υποστήριξη στη μορφή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος ή ένα άτοκο δάνειο για την προετοιμασία μιας νεοφυούς επιχείρησης⁵⁹.

Ειδικότερες λεπτομέρειες για τα στοιχεία αυτών των τριών παρεμβάσεων μπορούν να αντληθούν από το Eurofound, το οποίο βασίζεται σε στοιχεία των εθνικών εκθέσεων που στάλθηκαν για τον σκοπό αυτό. Όπως προκύπτει από την σχετική αξιολόγηση, το startup coaching scheme είναι ένα πρόγραμμα που εντάσσεται σε ευρύτερες παρεμβάσεις με συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου. Πρόκειται για μέτρα στα οποία τίθενται ειδικοί ποσοτικοί στόχοι. Αντίθετα προγράμματα όπως το Business Startup Support στη Σουηδία ή το Bbz στην Ολλανδία δεν θέτουν ποσοτικούς στόχους. Ιδιαίτερα το Bbz είναι ένα πρόγραμμα απασχόλησης που εφαρμόζεται σε τοπικό επίπεδο και η θέσπιση συγκεκριμένων στόχων είναι στη διακριτική ευχέρεια των τοπικών αρχών⁶⁰.

⁵⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/made-netherlands>

⁵⁹ Eurofound, ό.π., σ: 32.

⁶⁰ Eurofound, ό.π., σ: 43.

Αντικείμενο και Στόχοι των Τριών Καλών Πρακτικών που Επιλέχθηκαν

Χώρα	Όνομα Μέτρου	Τύπος Υποστήριξης	Κύριο Αντικείμενο	Περίοδος Λειτουργίας	Ποσοτικοί Στόχοι	Συνολικός Προϋπολογισμός	Ωφελούμενοι
Γερμανία	Startup Coaching	Υπηρεσίες Συμβουλευτικής για Νεοφυείς Επιχειρήσεις	Υποστήριξη των ανέργων να ξεκινήσουν μια επιχείρηση	2008-2013	<p>Κάλυψη του 75% των εξόδων των ωφελούμενων για 24 μήνες προκειμένου να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι</p> <p>5 ποσοστιαίες μονάδες διαφορά μεταξύ του ποσοστού αυτοαπασχόλησης των υποστηριζόμενων επιχειρήσεων σε σύγκριση με μη υποστηριζόμενες εταιρείες σε ορίζοντα 24 μηνών μετά την δημιουργία της επιχείρησης</p> <p>36% των νεοφυών επιχειρήσεων πρέπει να έχουν περισσότερους υπαλλήλους σε ορίζοντα 24 μηνών μετά την έναρξη της λειτουργίας τους</p>	650 Εκ. ευρώ (2008 - 2013)	18.273 (2010)
Σουηδία	Business Startup Support		Αύξηση της απασχόλησης και του αριθμού των Σουηδικών Επιχειρήσεων με σκοπό την συνεισφορά στην εθνική οικονομική ανάπτυξη	1987-Σήμερα	Όχι συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι	45.5 εκ. ευρώ (2013)	2.990 (2013)

Ολλανδία	Bbz	Υπηρεσίες Συμβουλευτικής και Οικονομικής Υποστήριξης	Υποστήριξη Ανέργων για την Δημιουργία Επιχείρησης	1986-Σήμερα	Όχι συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι	28.5 εκ. ευρώ ετησίως	1.500 – 2.000 κατά μέσο όρο ετησίως
-----------------	-----	--	---	-------------	------------------------------------	-----------------------	-------------------------------------

Πηγή: Eurofound (2016: 44-54)

Από τις αξιολογήσεις των επιλεγμένων παρεμβάσεων προέκυψαν κάποιες ενδείξεις για τον κοινωνικό αντίκτυπο τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Eurofound η επικέντρωση του startup coaching της Γερμανίας σε άνεργους υποψήφιους επιχειρηματίες αποτέλεσε ένα κριτήριο επιτυχίας του προγράμματος. Το πρόγραμμα έδωσε ώθηση σε νεοφυείς επιχειρήσεις με την συνεργασία εργασιακών συμβούλων επιτρέποντας η βοήθεια να προσαρμοστεί στις ανάγκες της επιχείρησης. Αυτό το γεγονός το διαφοροποιεί από άλλα προγράμματα που προσέφεραν γενικά και όχι στοχευμένα υποστήριξη ή μια εφάπαξ οικονομική επιχορήγηση. Το Σουηδικό πρόγραμμα Business startup support εμφάνισε υψηλά ποσοστά παραμονής στην ίδια θέση απασχόλησης τέσσερα χρόνια μετά την εφαρμογή του. Τέλος, η αξιολόγηση του Bbz της Ολλανδίας δείχνει επίσης έναν θετικό αντίκτυπο, καθώς προκύπτει ότι ένας ωφελούμενος έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχούς εργασιακής ένταξης όταν συνδυάζεται οικονομική υποστήριξη με εργασιακή συμβουλευτική⁶¹.

6. Προτάσεις για τη βελτίωση της πολιτικής για τις νεοφυείς επιχειρήσεις

Τα προβλήματα και οι δυσλειτουργίες που εντοπίζονται κατά τη διαμόρφωση και την υλοποίηση της πολιτικής για την καινοτομία και την ανάπτυξη της στο πλαίσιο δραστηριοποίησης των νεοφυών επιχειρήσεων, όπως διαφαίνεται και από τα ανωτέρω, είναι αρκετά. Απαραίτητη προϋπόθεση υπέρβασής τους είναι η συνειδητοποίησή τους από τους εμπλεκόμενους στα διάφορα στάδια του κύκλου πολιτικής και η ιεράρχησή τους, δίνοντας έμφαση στις προτεραιότητες, τους επιδιωκόμενους στόχους και την

⁶¹ Eurofound, ό.π., σ: 59-61.

καταλληλότητα των μέσων επίτευξης που επιλέγονται, λαμβάνοντας, σε κάθε περίπτωση, υπόψη τις ιδιαιτερότητες των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και την ανάγκη προσαρμογής σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Επιχειρώντας την καταγραφή συγκεκριμένων προτάσεων βελτίωσης του κύκλου δημόσιας πολιτικής που αφορά στην καινοτομία και τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, καθώς και πρακτικών μέτρων που αφορούν στη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησής της, αυτά θα μπορούσαν να κωδικοποιηθούν ως κατωτέρω:

A.) Προτάσεις για τη βελτίωση της ποιότητας της υφιστάμενης τομεακής πολιτικής

✓ *Διαμόρφωση στρατηγικής για την καινοτομία και τη νεοφυή επιχειρηματικότητα με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, στοχεύοντας στη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος σε επενδυτικό και επιχειρηματικό επίπεδο και στην εδραίωση κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των αγορών και των επενδυτών. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει ευρείες συναινέσεις και συνδέσμευση των εμπλεκόμενων στη χάραξη στρατηγικής, αξιοποιώντας ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που προσφέρει το ελληνικό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον⁶², με στόχο τη συνέχιση των πολιτικών και των εφαρμοζόμενων δράσεων κατά τις εναλλαγές των κυβερνήσεων.*

✓ *Συνδυασμός πολιτικών.* Πρέπει να ληφθεί υπόψη η συστημική έννοια της καινοτομίας, αλλά και τα διάφορα επιχειρηματικά οικοσυστήματα που υπάρχουν. Ως εκ τούτου χρειάζεται ένας συνδυασμός πολιτικών, από τη μία πλευρά αυτών που αφορούν στην έρευνα και την τεχνολογία, την εκπαίδευση, τις δομές διάχυσης γνώσης και παροχής πληροφορίας, τη δικτύωση, και από την άλλη αυτών που αφορούν στην ανάπτυξη και την επιχειρηματικότητα και στον τρόπο προσέγγισης των νέων επιχειρήσεων, είτε από το δημόσιο είτε από τον ιδιωτικό τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφοροποιημένες ανάγκες τους ανάλογα με το στάδιο λειτουργίας τους.

⁶² Ήδη και στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση εντοπίστηκαν οι τομείς, στους οποίους η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, μεταξύ των οποίων είναι και οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (όπου κυρίως δραστηριοποιούνται και οι νεοφυείς επιχειρήσεις).

✓ *Βελτίωση του τρόπου διακυβέρνησης με την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων, καθυστερήσεων και τριβών που αποπροσανατολίζουν από την παραγωγή των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων με τη συγκέντρωση αρμοδιοτήτων σχεδιασμού και υλοποίησης σε ένα κρατικό φορέα. Στις περιπτώσεις που αυτό δεν είναι εφικτό, κρίνεται απαραίτητη η υιοθέτηση εργαλείων που θα συμβάλουν στον καλύτερο συντονισμό των εμπλεκόμενων θεσμών και δρώντων, αναδεικνύοντας ένα επισπεύδοντα φορέα που θα έχει συντονιστικό ρόλο και θα φέρει την ευθύνη του συνολικού σχεδιασμού και των τελικών χειρισμών, διασφαλίζοντας τη συνεκτικότητα των επιλεγμένων μέτρων υλοποίησης και παρεμβάσεων.*

✓ *Συνέργεια της ακαδημαϊκής – ερευνητικής κοινότητας και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας την ερευνητική δραστηριότητα στις παραγωγικές διαδικασίες και επιδιώκοντας την εμπορική αξιοποίηση της καινοτόμου γνώσης. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι η κοινή στόχευση της ερευνητικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας.*

✓ *Θεσμολογούμενος διάλογος μεταξύ του κράτους και των εκπροσώπων των παραγωγικών τάξεων που πρέπει να έχει διάρκεια και συνέχεια, αλλά και ανάπτυξη νέων μορφών διαλόγου με τις επιχειρήσεις και τους κοινωνικούς εταίρους διασφαλίζοντας την ενεργή συμμετοχή τους στην προώθηση μέτρων και δράσεων που ευνοούν την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, αλλά και στην παρακολούθηση της εφαρμογής τους. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η πρόβλεψη σύστασης του Αναπτυξιακού Συμβουλίου, ενώ ήδη προβλέπεται η συμμετοχή του επιχειρηματικού κόσμου σε συμβουλευτικά όργανα της πολιτικής ηγεσίας και της δημόσιας διοίκησης και πολλοί φορείς διατυπώνουν τις απόψεις τους και παρουσιάζουν τη δική τους προσέγγιση στο πλαίσιο σχετικών διαβουλεύσεων και επαφών. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η συμμετοχή του επιχειρηματικού κόσμου μέσω κάποιων fora για τις διαδικασίες σχεδιασμού αναπτυξιακών δράσεων για την επιχειρηματική καινοτομία δεν πρέπει να είναι προσχηματική, αλλά μπορεί να του «χρεωθεί» και συγκεκριμένη ευθύνη. Αυτό που καθίσταται αναγκαίο είναι μία νέα σχέση της διοίκησης με τον επιχειρηματικό τομέα, πιο αληθινή και πιο δεσμευτική και για τα δύο μέρη. Το κατά πόσο ο ιδιωτικός τομέας θα μπορούσε να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο*

στη διοίκηση, καθώς και στην οργάνωση/σχεδιασμό του φορέα υλοποίησης προγραμμάτων σχετικών με την καινοτομία είναι προς συζήτηση. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα κι αν αναληφθεί από τις επιχειρήσεις ένας πιο ουσιαστικός ρόλος, αυτές δεν πρέπει να υποκαταστήσουν το κράτος, ενώ πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η όποια μεταφορά αρμοδιοτήτων πρέπει να συνοδεύεται και από λογοδοσία⁶³.

B.) Πρακτικά μέτρα που αφορούν στη βελτίωση των πολιτικών για τη νεοφυή επιχειρηματικότητα

✓ *Βελτίωση του θεσμικού πλαισίου. «Το οικονομικό περιβάλλον λόγω έλλειψης χρηματοοικονομικών πόρων θα είναι πιο δυσμενές στο μέλλον. Άρα, θα πρέπει να βελτιωθεί άμεσα το θεσμικό πλαίσιο δημιουργίας, λειτουργίας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Όχι όμως αόριστα και οριζόντια αλλά εξειδικευμένα σε συγκεκριμένους καινοτόμους, εξωστρεφείς και σημαντικούς κλάδους για την εθνική οικονομία»⁶⁴. Για την ενίσχυση της ανάπτυξης και λειτουργίας των νεοφυών επιχειρήσεων απαιτείται η υιοθέτηση συγκεκριμένων εργαλείων που αφορούν στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και εξειδικεύονται στην καινοτόμο επιχειρηματικότητα. Τα εργαλεία στοχεύουν, μεταξύ άλλων, στην απλοποίηση και κωδικοποίηση της νομοθεσίας που θα έχει στο επίκεντρο τη διασύνδεση της έρευνας με την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, στη βελτίωση και απλοποίηση του τρόπου σύστασης, λειτουργίας αλλά και παύσης λειτουργίας των επιχειρήσεων, στην προστασία της διανοητικής/βιομηχανικής ιδιοκτησίας, στη μείωση της γραφειοκρατίας και την περαιτέρω ενίσχυση της ηλεκτρονικοποίησης των διοικητικών διαδικασιών που εμπλέκονται στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, στο σταθερό φορολογικό περιβάλλον και εν γένει στην ανάγκη προβλεψιμότητας του θεσμικού πλαισίου, χωρίς διαρκείς αλλαγές των νόμων και του τρόπου εφαρμογής τους.*

⁶³ ΕΚΚΕ (2017), ο.π.

⁶⁴ Δουκίδης Γ. (2015). *Καινοτομία, επιχειρηματικότητα και εξειδικευμένες κλαδικές θεσμικές παρεμβάσεις για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης*, διαθέσιμο στο <http://www.kainotomeis.gr/article.aspx?id=114>, ανακτήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 2016.

✓ *Χρηματοδότηση / Αύξηση των δαπανών για την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη.* Οι δαπάνες έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια (0,80% επί του ΑΕΠ το 2013, έναντι 0,58% επί του ΑΕΠ το 2007), ωστόσο οι εθνικές επιδόσεις υστερούν σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε. Οι δημόσιες επενδύσεις και προμήθειες είναι αναγκαίο να αποτελέσουν εργαλεία για την προσέλκυση καινοτόμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, μπορούν να αξιοποιηθούν και εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης, όπως τα venture capitals και το crowdfunding, όχι μόνο με εθνικούς, αλλά και διεθνείς αποδέκτες και στόχο την προσέλκυση και ξένων επενδυτών. Η απορροφητικότητα των πόρων της Ε.Ε. πρέπει να ενισχυθεί, αλλά και να αξιολογηθεί κατά πόσο εξυπηρετούν τους μεσοπρόθεσμους ή μακροπρόθεσμους στόχους για την υλοποίηση των οποίων έχουν προβλεφθεί. Σε κάθε περίπτωση, κρίσιμη είναι και η διευκόλυνση της χρηματοδότησης καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων, η διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης των επιχειρήσεων στις πηγές ρευστότητας, αλλά και η στόχευση των οικονομικών εργαλείων πολιτικής (όπως οι ενισχύσεις, σε καινοτόμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, επιταγή που επιχειρούν να ικανοποιήσουν και τα δύο πρόσφατα σχετικά νομοθετήματα [ν. 4399/2016 και ν. 4441/2016]). Τα οικονομικά εργαλεία αφορούν, μεταξύ άλλων, σε φοροελαφρύνσεις, στη μείωση ή κάλυψη για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα των ασφαλιστικών εισφορών και τα δάνεια με ευνοϊκό ή μηδενικό επιτόκιο για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Σχετικές προτάσεις έχουν υποβληθεί και από τη ΓΣΕΒΕΕ και την ΕΣΕΕ και αφορούν στην εφαρμογή του ακατάσχετου επιχειρηματικού λογαριασμού και το πάγωμα των ληξιπρόθεσμων οφειλών στα Ταμεία με στόχο την ώθηση στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας εξασφαλίζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο ρευστότητας⁶⁵.

Παράλληλα, απαιτείται και μία *συνδέσμευση των επιχειρήσεων για την αύξηση των δαπανών* τους στην έρευνα και για την αξιοποίηση στο προσωπικό τους ερευνητικού δυναμικού, αλλά παράλληλα και *παροχή κινήτρων* ιδίως στις μικρές επιχειρήσεις, προκειμένου να επενδύσουν στην Ε&Α και όχι αποκλειστικά στη μεταφορά τεχνολογίας από το εξωτερικό. Αξίζει να επισημανθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δαπανών για

⁶⁵ Βλ. <http://news.in.gr/economy/article/?aid=1500102959>. Σύμφωνα με την πρόταση της ΓΣΕΒΕΕ κρίνεται αναγκαίο να προβλεφθεί η δυνατότητα μεταφοράς των οφειλών αυτών στο τέλος του ασφαλιστικού βίου, όπου είτε θα εξαγοράζονται από τον ασφαλισμένο είτε θα αφαιρούνται από τον ασφαλιστικό του χρόνο κατά τον υπολογισμό του ύψους της σύνταξης.

καινοτομικές δραστηριότητες αφορά σε αγορά εξοπλισμού και μηχανημάτων (63,2%) και όχι σε έρευνα και καινοτομία. Πάνω από όλα, όμως απαιτείται η ανάπτυξη μιας νέας επιχειρηματικής κουλτούρας, που δεν θα είναι προσανατολισμένη στο γρήγορο και εύκολο κέρδος, συντηρώντας παθογένειες του συστήματος με αθέμιτες πρακτικές και ευκαιριακές συμπεριφορές, χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, δομή και οργάνωση. Απαιτείται η ανάπτυξη ενός πνεύματος intrapreneurship που στηρίζεται στην ανάληψη του κινδύνου, στη λογοδοσία και στην ύπαρξη προγραμματισμού⁶⁶.

✓ *Αναβάθμιση της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και αποτελεσματική εμπλοκή της, κάνοντας μέτοχους τους δημόσιους λειτουργούς στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της τομεακής πολιτικής, αλλά και διασφαλίζοντας την ποιοτική παροχή υπηρεσιών και την ανταπόκρισή τους στο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν μέσω της ποιοτικής και ποσοτικής στοχοθεσίας στους ίδιους και την υπηρεσία τους, της εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησής τους, της παροχής κινήτρων, της διαρκούς επιμόρφωσης, αλλά και της τήρησης της αξιοκρατίας. Σημαντική θέση στο ανωτέρω εγχείρημα, έχει και η καταγραφή των διοικητικών διαδικασιών που ακολουθούνται στα διάφορα στάδια της πολιτικής για την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, προσφέροντας τη δυνατότητα για επανεξέταση και ανασχεδιασμό των διαδικασιών που κρίνονται ως πολύπλοκες, χρονοβόρες και κοστοβόρες, χωρίς να επιτυγχάνονται τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν και φαινόμενα διαφθοράς, που προκαλούν αβεβαιότητα και κόστος και αποτελούν τροχοπέδη στην επένδυση στην επιχειρηματική καινοτομία.*

✓ *Διευκόλυνση της συνεργασίας και δικτύωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με πανεπιστήμια και ερευνητικούς φορείς - ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών μεταξύ των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, των ερευνητικών κέντρων και των επιχειρήσεων, επισημαίνοντας την ανάγκη για σύνδεση και σύγκλιση της έρευνας με τις ανάγκες της αγοράς στην Ελλάδα. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση αυτής της σύνδεσης είναι η καλύτερη αξιοποίηση του ερευνητικού έργου και προσωπικού⁶⁷ μέσω της*

⁶⁶ ΕΚΚΕ (2017), ό.π.π.

⁶⁷ Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μπορεί να ενταχθεί και η ανάγκη για αντιμετώπιση του φαινομένου της «διαρροής εγκεφάλων» (“brain drain”). Για τη συμβολή της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας στην απασχόληση και στην αναχαίτιση του φαινομένου “brain drain”, βλ. ΓΓΕΤ

εδραίωσης κατάλληλων μηχανισμών μεταφοράς τεχνογνωσίας, αλλά και ο περιορισμός των απαιτούμενων γραφειοκρατικών διαδικασιών, και η αλλαγή νοοτροπίας που θα αφορά τόσο στο άνοιγμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στον ιδιωτικό τομέα, όσο και στην εξασφάλιση στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και στα ερευνητικά κέντρα μεγαλύτερης αυτονομίας και παροχή χρηματοδότησης με κριτήρια αριστείας⁶⁸. Σε κάθε περίπτωση, για την ανάπτυξη νέων ιδεών και τη μετατροπή τους σε εμπορεύσιμα προϊόντα είναι απαραίτητη η ανταλλαγή εμπειριών και η διαδραστικότητα μεταξύ όλων των «παικτών» στην αλυσίδα καινοτομίας, κάτι που προϋποθέτει αμοιβαία εμπιστοσύνη και συνδέσμευση.

Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και η ανάγκη για *ενίσχυση των ελληνικών πάρκων έρευνας και τεχνολογίας και των θερμοκοιτίδων και προσέλκυση «ηγετικών» εταιριών* σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αυτό υπαγορεύει την ύπαρξη ενός απλού θεσμικού πλαισίου λειτουργίας φορέων, όπως τα κέντρα καινοτομίας και οι επιχειρηματικές συστάδες (clusters) και την παροχή κινήτρων για δημιουργία επιχειρηματικών κέντρων καινοτομίας. Έτσι διευκολύνεται και η διάδοση βέλτιστων κλαδικών πρακτικών του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου, προκειμένου να αξιοποιηθούν και από άλλους, αλλά και η εμπλοκή διαφόρων δρώντων με τη συγκέντρωση εμπειρογνομόνων σε κάθε τομέα, στην ίδια γεωγραφική περιοχή και τη διαμόρφωση δικτύων, φέρνοντας σε επαφή την έρευνα και τη νεοφυή επιχειρηματικότητα, μειώνοντας τα κόστη και το χρόνο και αυξάνοντας την αποτελεσματικότητα. Παράλληλα, μπορεί να δοθεί έμφαση και στη *διακρατική μεταφορά τεχνογνωσίας και αξιοποίηση καλών πρακτικών* από χώρες με ηγετική παρουσία στον τομέα της καινοτομίας, όπως η Σουηδία, αλλά και από χώρες, των οποίων το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον εμφανίζει παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτό της Ελλάδας, όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία (συνθήκες δημοσιονομικής προσαρμογής).

✓ *Στήριξη της επιχειρηματικής προσπάθειας από τη σύλληψη της ιδέας με την ανάπτυξη υποδομών εκκόλαψης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων, οι οποίες θα λειτουργούν ως «υποκινητές» (animators) και «εξυπηρετητές» (facilitators) πλαισιώνοντας τις βασικές*

(2012). *Πρόταση ΓΓΕΤ για τη Διαμόρφωση Κατευθύνσεων Σχεδιασμού και Κατάρτισης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού 2014-2020*, σελ. 18.

⁶⁸ Τσακλόγλου, Π., Οικονομίδης, Γ., Παγουλάτος, Γ., Τριαντόπουλος, Χρ. Και Φιλιππόπουλος, Απ. (2016). *Ένα νέο Αναπτυξιακό Πρότυπο για την Ελληνική Οικονομία και η Μετάβαση σε αυτό*, ΔιαΝέοσις, σελ. 138.

λειτουργίες φιλοξενίας και προσφέροντας δράσεις συμβουλευτικής, καθοδήγησης και δικτύωσης. Στην κατεύθυνση της παροχής συμβουλευτικής και καθοδήγησης από πλευράς δημοσίου κινείται η πρωτοβουλία JoinForces του StartUpGreece της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης, στην οποία συμμετέχουν μεγάλες επιχειρήσεις-οργανισμοί (αρχικά επτά) προσφέροντας υπηρεσίες συμβουλευτικής-καθοδήγησης και άλλες παροχές σε δυνητικούς και νέους δυναμικούς startup επιχειρηματίες⁶⁹. Επισημαίνεται ότι οι εφαρμοζόμενες δράσεις και τα μέτρα πολιτικής πρέπει να στοχεύουν όχι μόνο στην έναρξη της δραστηριότητας της νεοφυούς επιχείρησης, αλλά και στη βιώσιμότητά της.

✓ *Εκπαίδευση / επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού και στο δημόσιο τομέα* (στους κρατικούς φορείς που εμπλέκονται στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή της πολιτικής για την καινοτόμο επιχειρηματικότητα), αλλά και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών⁷⁰, δίνοντας έμφαση στη διαμόρφωση κουλτούρας για διαβίου μάθηση. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αφορά και στο προσωπικό και τα μέλη των δομών υποστήριξης της επιχειρηματικότητας (όπως οι θερμοκοιτίδες και οι επιταχυντές) με έμφαση σε θέματα μεταξύ τους δικτύωσης και ανάπτυξης διεθνών δράσεων και συνεργειών. Παράλληλα *οι δράσεις ενημέρωσης και η εκπαίδευση αφορούν και στην ίδια την κοινωνία*, προκειμένου να αντιληφθεί τα οφέλη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στην καθημερινότητα, την ποιότητα ζωής, αλλά και την οικονομία, αίροντας επιφυλάξεις, όπως ο φόβος της αποτυχίας ή της κοινωνικής αντίδρασης σε περίπτωση που η νεοφυής επιχείρηση δεν διαγράψει μία επιτυχημένη πορεία. Απαιτείται ανάπτυξη σχετικής κουλτούρας ήδη από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με προγράμματα ευαισθητοποίησης, δραστηριοποίησης και ενίσχυσης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας, αλλά και ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων, συμβάλλοντας και στον επαναπροσδιορισμό της επιχειρηματικότητας και την αλλαγή του επιχειρηματικού προτύπου. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να κινηθεί και η διοργάνωση βιωματικών παιχνιδιών στην

⁶⁹ Βλ. <http://startupgreece.gov.gr/node/18555>.

⁷⁰ Για την ανάπτυξη της δεξιότητας του «επιχειρείν» βλ. και Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y. and Van den Brande, G. (2016), *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*, Joint Research Centre, European Commission.

πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σχετικά με τη δημιουργία εταιριών ή την κατασκευή προϊόντων⁷¹.

✓ Περαιτέρω ενίσχυση των εκδηλώσεων / διοργανώσεων / διαγωνισμών που προσφέρουν πληροφόρηση, τεχνογνωσία, αλλά και συνιστούν ερέθισμα για την ανάπτυξη της νεοφυούς επιχειρηματικότητας. Ενίσχυση άτυπων πρωτοβουλιών, αλλά και υποστήριξη σχετικών ιστοσελίδων φορέων που επιχειρούν τη συγκέντρωση κατακερματισμένων πληροφοριών, με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων σχετικά με την καινοτομία και τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν από αυτή, διασφαλίζοντας όχι μόνο την επιβίωσή τους, αλλά και την ανάπτυξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.

✓ Βελτίωση/αξιοποίηση των μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης. Οι μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης που προβλέπονται σε νομοθετικά κείμενα αποτελούν το άμεσο εργαλείο για τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της τομειακής πολιτικής και των στόχων που αυτή επιδιώκει. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση επιβάλλεται να γίνεται και από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους και ωφελούμενους, προσφέροντας μία διαρκή ανατροφοδότηση σχετικά με τις αδυναμίες, τις ελλείψεις, αλλά και τις ανάγκες για αναπροσαρμογή του περιεχομένου της πολιτικής και των μέσων υλοποίησής της.

⁷¹ Βλ. Ε.Κ.Δ.Δ.Α. (2011). Καινοτόμο Εργαστήριο «Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος», Έκθεση Πολιτικής, Αθήνα, σελ. 40, αλλά και το σχετικό οδηγό που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών που αφορούν στην επιχειρηματικότητα (European Commission (2014), Entrepreneurship Education: A Guide for Educators, Brussels).

7. Αντί συμπερασμάτων

Η ανάπτυξη της καινοτομίας και της νεοφυούς επιχειρηματικότητας συνιστά μοχλό όχι μόνο για την αντιμετώπιση της ανεργίας (καθώς οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και η νεοφυής επιχειρηματικότητα μπορούν να είναι μία λύση καριέρας ειδικά στους νέους ανθρώπους, συμβάλλοντας στην καταπολέμηση της ανεργίας και στην αύξηση της νεανικής απασχολησιμότητας), αλλά και για τη διαμόρφωση ενός εθνικού αναπτυξιακού μοντέλου με προεκτάσεις τόσο οικονομικές, όσο και κοινωνικές.

Ταυτόχρονα, θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως ένα εργαλείο εξόδου από την κρίση, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανάκαμψη της οικονομίας δεν μπορεί να προέλθει μόνο από τη μείωση των δαπανών και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Χρειάζεται, μεταξύ άλλων, η ανάπτυξη ενός συστήματος καινοτομίας και νεοφυούς επιχειρηματικότητας, το οποίο θα στηρίζεται στην υιοθέτηση στοχευμένων και συνεκτικών μέτρων που θα αφορούν στη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για τις καινοτόμες επιχειρήσεις, στην ανάπτυξη των χρηματοδοτικών εργαλείων, στην αναβάθμιση της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, στη διευκόλυνση της δικτύωσης και της συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων διασφαλίζοντας τη συνδέσμευσή τους και τη διασύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την αγορά, αλλά και στην αλλαγή της επιχειρηματικής κουλτούρας και της νοοτροπίας που επικρατεί εν γένει στην κοινωνία μέσω της εκπαίδευσης και των δράσεων διάχυσης της γνώσης και της πληροφόρησης.

Αν και οι επιδόσεις της Ελλάδας στον τομέα της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας χρήζουν βελτίωσης, κάποια βήματα έχουν γίνει. Υπάρχει ένα σύστημα καινοτομίας, καθώς και προσπάθειες, χρηματοδοτικής κυρίως, ενίσχυσης των νεοφυών επιχειρήσεων. Αυτό που απαιτείται είναι να αντιμετωπιστούν τα κενά που παρατηρούνται στον κύκλο δημόσιας πολιτικής, προκειμένου αυτή να καταστεί πιο αποτελεσματική, επιτυγχάνοντας τους στόχους της και διαμορφώνοντας ένα θετικό αντίκτυπο όχι μόνο στους άμεσα αποδέκτες της, αλλά και ένα περιβάλλον ευνοϊκό και ανταγωνιστικό για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης και εν τέλει την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής ευμάρειας. Απαιτείται πάνω απ' όλα αλλαγή κουλτούρας και νοοτροπίας που πρέπει να διαπερνά τη λειτουργία των θεσμών, της διοίκησης, του επιχειρηματικού

κόσμου, αλλά και την ίδια την κοινωνία, προκειμένου η καινοτομία και η νεοφυής επιχειρηματικότητα να αντιμετωπιστούν ως μία ευκαιρία εξόδου από την κρίση και μεταστροφής του αναπτυξιακού μοντέλου.